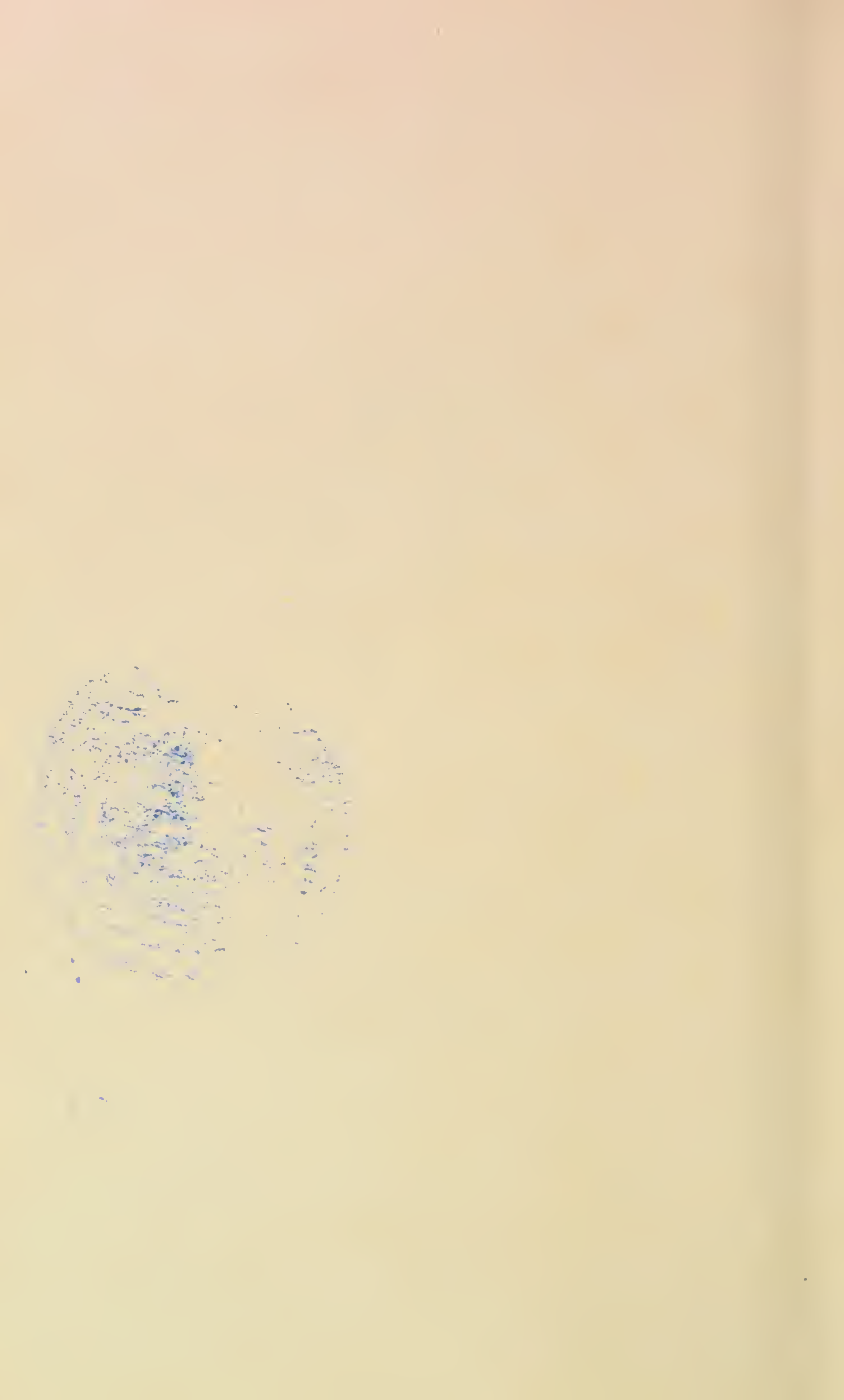

294.3122
น951ว
ฉ.2

ฉ.2

ขุนวิรุฬห์จรรยา

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ขุนวิรุฬห์จรรยา

ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

วันอาทิตย์ที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๑๙

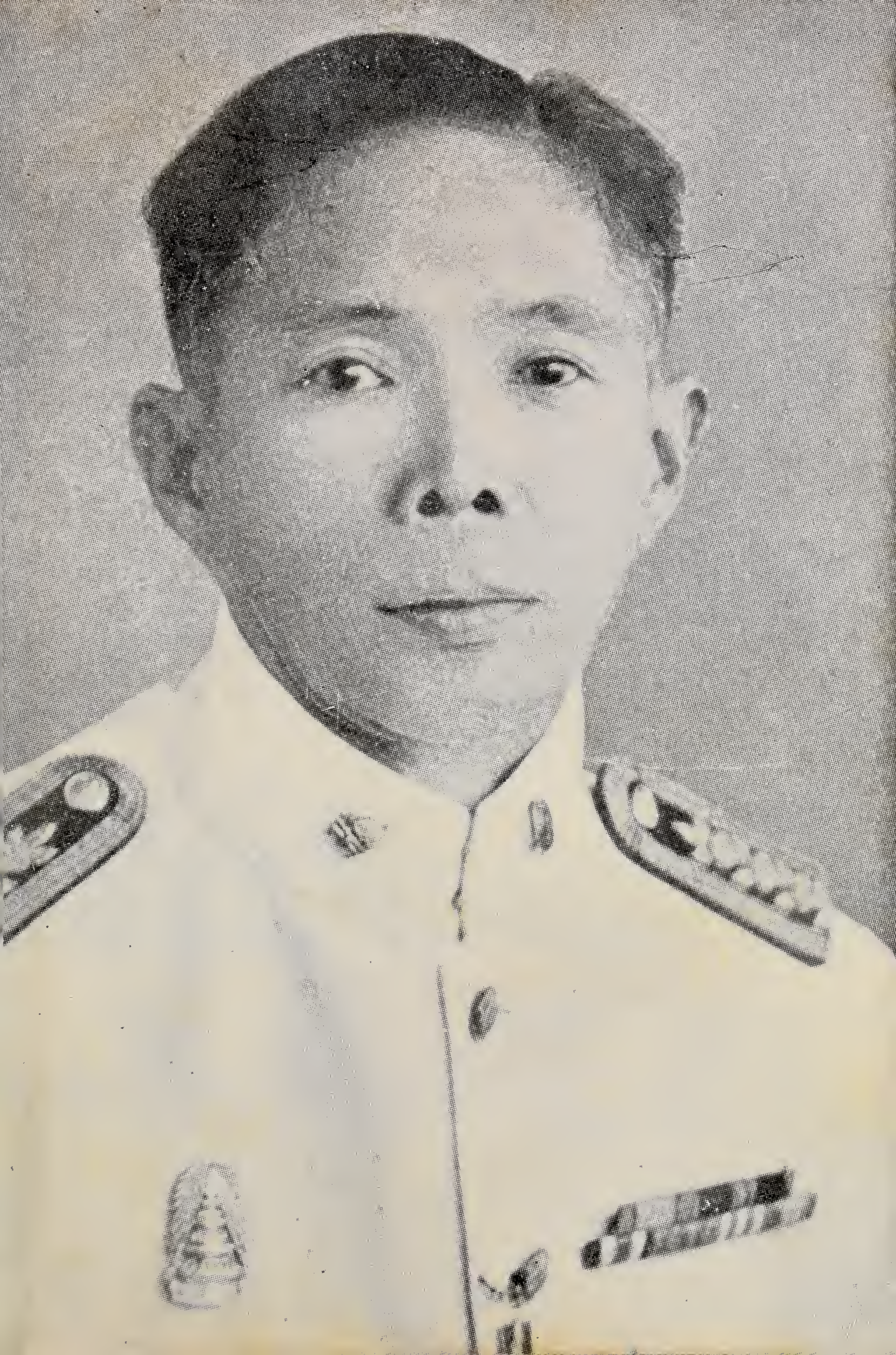
เลขหมู่ 294.3122
49517
ฉ. 2
ทะเบียน 00079.7

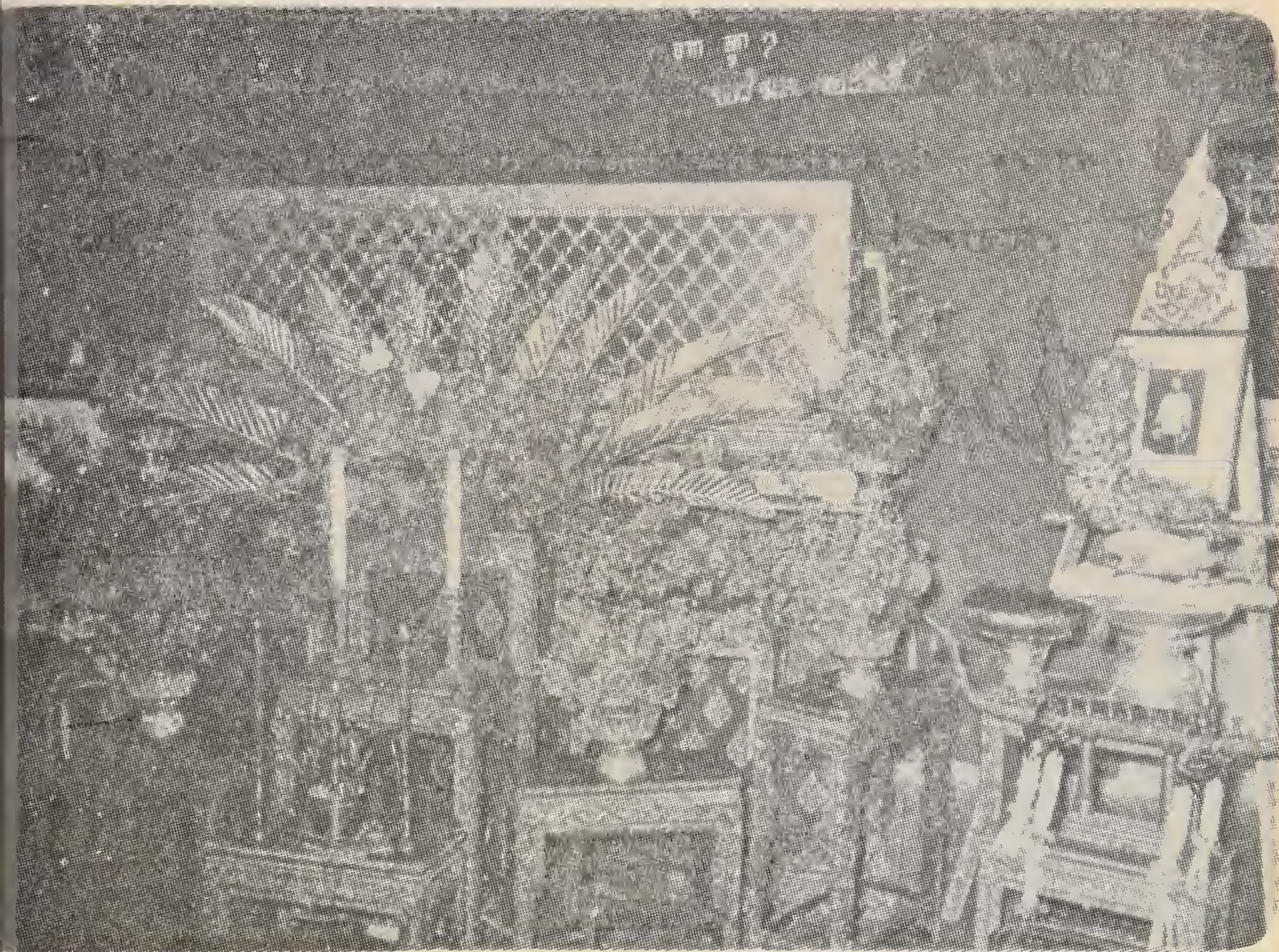
11485

ขุนวิรุฬห์ธรรยา (จันทร์ เงินมาก)

ชาตะ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๐

มรณะ วันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๘

ตั้งศพที่วัดโสมนัสวิหาร

ภรรยา บุตร ธิดา และญาติ
บำเพ็ญกุศล

ชีวประวัติ

ขุนวิรุฬห์จรรยา (จันทร์ เงินมาก)

ขุนวิรุฬห์จรรยา (จันทร์ เงินมาก) เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๔๔๐ ที่แขวงสามแยก เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของนายเงิน เงินมาก (รับราชการเป็นแพทย์กรมตำรวจ) และนางถมยา เงินมาก และเป็นบุตรคนเดียวของบิดา

การศึกษาและรับราชการ

ขุนวิรุฬห์จรรยา ได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากโรงเรียนประถมวัดสุทัศน์ แล้วไปศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดราชบูรณะ (โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยปัจจุบัน) โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ โรงเรียนข้าราชการพลเรือนและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามลำดับ

เริ่มเข้ารับราชการ เป็นครูโรงเรียนมัธยมวัดบวรนิเวศ และย้ายไปเป็นครูโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย (เป็นอาจารย์สอนภาษาไทย) ต่อมาในปี ๒๔๗๖ จึงได้ย้ายไปรับราชการ

เป็นครูใหญ่โรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาสเป็นเวลาช้านาน ได้ได้สร้างความเจริญให้แก่โรงเรียนไว้เป็นอันมาก ทั้งในด้านการเรียน การกีฬา และความประพฤติของนักเรียน จนได้รับการสรรเสริญจากกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนบรรดาผู้ปกครองนักเรียนและผู้อุปการะโรงเรียนตลอดมา ในบั้นปลายชีวิตราชการได้ย้ายไปเป็นหัวหน้าแผนกตรวจและอบรมกองฝึกหัดครู และตำแหน่งครั้งสุดท้ายได้ย้ายกลับมาเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดราชาธิวาสเป็นรอบที่สอง จนกระทั่งออกจากราชการ โดยได้รับการต่ออายุราชการหลังจากครบเกษียณอายุเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ อีก ๒ ปี แล้วจึงได้ลาออก แต่ด้วยใจรักการทำงาน และมีเจตนาจะกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงได้รับเป็นกรรมการในกิจการพิเศษอยู่ตลอดมา โดยมิได้ท้อถอย กิจกรรมพิเศษมีดังนี้

เป็นกรรมการ ทำหนังสือประวัติครูของคุรุสภา

เป็นกรรมการ อ่านทำนองเสนาะของกรมศิลปากร.

เป็นกรรมการที่ปรึกษากีฬาไทย (ตะกร้อ) ของเทศบาลนครกรุงเทพ

เนื่องจากต้องตรากตรำทำงานในกิจกรรมพิเศษที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถติดต่อกันมา ในระยะนานปีนี้ ในที่สุดสังขารก็ทนไม่ไหว ประกอบกับอายุก็เข้าสู่เกณฑ์ชรา จึงเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๗ ก็ล้มเจ็บลงด้วยโรคความดันโลหิตสูง แขน ขาข้างขวาใช้การไม่ได้เลย นัยตามองไม่ชัด ได้รับการรักษาจาก นายแพทย์จง เมฆสุภะ อาการดีขึ้นเล็กน้อย แขน ขาพอเคลื่อนไหวได้บ้าง ลุกขึ้นนั่งเองได้ อ่านหนังสือพิมพ์ได้ ต่อมาได้รับการรักษาดูแลจากนายแพทย์สาโรจน์ วรรณพฤกษ์ แพทย์ประจำโรงพยาบาลศิริราช และแพทย์หญิงวณิช วรรณพฤกษ์ แพทย์ประจำโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โดยทั้ง ๒ ท่าน ได้ไปเยี่ยมดูอาการเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ จนถึงวาระสุดท้าย เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๑๘ เริ่มมีอาการหนัก พูดไม่ได้ นายแพทย์สาโรจน์ วรรณพฤกษ์ได้แนะนำให้นำส่งโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โดยได้รับความอนุเคราะห์ของแพทย์หญิงวณิช วรรณพฤกษ์ ทางโรงพยาบาลได้รับตัวเข้าห้องฉุกเฉิน แพทย์ได้ให้การรักษาโดยใช้เครื่องดูดเสมหะและเครื่องช่วยหายใจ แต่ก็ไม่สามารถจะช่วยชีวิตไว้ได้ จนถึงเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๘ เวลา ๙.๑๐ น. ขุนวิรุฬห์จรรยาก็สิ้นลมหายใจ ด้วยโรคเส้นโลหิตอุดตันในสมอง

งานและราชการพิเศษ

เนื่องจากขุนวิรุฬห์จรรยา มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษในทางภาษาไทย โดยเฉพาะในด้านวรรณคดี และกวีนิพนธ์ ได้ทำการค้นคว้าและสอนวิชานี้ติดต่อกันมาเป็นเวลาสิบ ๆ ปี ท่านจึงได้แต่งหนังสือกวีนิพนธ์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยม ๗–๘ ในขณะนั้นซึ่งทางกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) ได้อนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนมี

๑ คู่มือเวสสันดรชาดก

๒ คู่มือสามัคคีเภทคำฉันท์

๓ คู่มือเตลงพ่าย และแบบเรียนที่ไม่ได้ขออนุญาตต่อทางกระทรวงก็มีคู่มืออิลราชคำฉันท์ และคำถามคำตอบไวยากรณ์ไทยมัธยมปีที่ ๘ นับว่าเป็นคุณประโยชน์ต่อทางราชการโดยเฉพาะต่อนักเรียนในขณะนั้นเป็นอย่างมาก

ในด้านราชการพิเศษ ขุนวิรุฬห์จรรยา

(๑) ได้รับยศเป็นนายหมู่ตรีเสือป่าเดินข่าวหลวง

(๒) ได้เข้ารับราชการทหารได้ยศสิบตรี ประจำ ร.พัน ๙

(๓) ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองผู้ตรวจการลูกเสือ กองที่ ๙ และ ๑๑

(๔) ได้รับคำสั่งจากนายตรวจ แขวงพระนครบาลเหนือ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๗๖ ให้ควบคุมหน่วยลูกเสือรักษาการณ์ความเรียบร้อยในพื้นที่ ตำบลสามเสน และลำเลียงอาหาร กระสุนปืนไปส่งที่ตำบลบางเขน ในตำแหน่งผู้บังคับกองร้อย

เข็ม เหรียญ และเครื่องราชอิสสริยาภรณ์บำเหน็จแห่งความชอบ

พ.ศ. ๒๔๖๘ เหรียญบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๗

พ.ศ. ๒๔๗๕ เหรียญฉลองพระนครกรุงเทพ ฯ ครบรอบ ๑๕๐ ปี

พ.ศ. ๒๔๗๖ เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

พ.ศ. ๒๔๘๐ ตราเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

พ.ศ. ๒๔๘๒ เหรียญจักรพรรดิมาลา

พ.ศ. ๒๔๘๔ ตราเบญจมาภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. ๒๔๙๑ ตราจตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

พ.ศ. ๒๔๙๓ เหรียญบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๙

พ.ศ. ๒๕๑๖ เข็มเชิดชูเกียรติครูอาวุโส

ครอบครัว

ขุนวิรุฬห์จรรยา มีภรรยา ๓ คน

ภรรยาคนที่ ๑ นางถาวร วิรุฬห์จรรยา (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๔ คน คือ

๑. พันโทประจวบ วิรุฬห์จรรยา

๒. นายวรีย์ วิรุฬห์จรรยา

๓. นางปทุม วิรุฬห์จรรยา

๔. นางวรรณศรี อยู่สวัสดิ์

ภรรยาคนที่ ๒ นางจำลอง วิรุฬห์จรรยา (ถึงแก่-กรรม)

ภรรยาคนที่ ๓ นางสุรางค์ วิรุฬห์จรรยา มีบุตรธิดา ๓ คน คือ

๑. ร้อยตำรวจโทณัฐชัย วิรุฬห์จรรยา

๒. นางสาวอุไรวรรณ วิรุฬห์จรรยา

๓. เด็กหญิงอัญชลี วิรุฬห์จรรยา

"อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ
ควรรีบทำความเพียรในวันนี้ทีเดียว"

คำไว้อาลัย

มรณกรรมของคุณครู ขุนวิรุฬห์จรรยา ทำให้ข้าพเจ้ามีความเศร้าสลดและอาลัยท่านเป็นอันมาก คุณครูเป็นผู้สอนวิชาภาษาไทยในชั้นมัธยมปีที่ ๖ ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยในสมัยที่ข้าพเจ้าเข้าเรียนในโรงเรียนนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ เนื่องจากข้าพเจ้ารู้สึกตัวว่ายังอ่อนในวิชานี้ จึงต้องเพียรพยายามให้ทันตามหลักสูตรการสอนของชั้นเรียน คุณครูขุนวิรุฬห์จรรยาได้แนะนำ สั่งสอน เพิ่มเติม ด้วย ความเมตตาซึ่งเป็นพระคุณอย่างสูงที่ข้าพเจ้าไม่เคยลืม ความขวนขวายเอาใจใส่ในวิชาที่ท่านสอน ทำให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสสนองพระคุณท่านในเวลาต่อมา เมื่อคุณครูมอบให้ ดร. สุจิต หิรัญพฤกษ์ กับข้าพเจ้าช่วยรวบรวมงานสอนของท่านในปีนั้นที่จดบันทึกไว้ เพื่อให้ท่านตรวจแก้แล้วจัดพิมพ์เป็นตำราในชั้นเรียนสำหรับเพื่อนรุ่นหลัง ๆ

อนึ่ง โดยที่คุณครูได้ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์ ฉะนั้นนอกจากข้าพเจ้าจะได้มีความสัมพันธ์กับท่านใน ฐานะ ศิษย์กับครูแล้ว ยังได้มีโอกาสรู้จักคุ้นเคยกับคุณพี่จำลอง ภริยาของ

คุณครู ตลอดจนลูก ๆ ของท่านทุกคน เมื่อได้ไปกราบไหว้ท่านในโอกาสอันควรตลอดมาจนเมื่อพ้นวัยเล่าเรียนแล้ว คุณครูเป็นผู้ไม่ลืมศิษย์เลย และคอยเฝ้าดูความเจริญของศิษย์ด้วยความชื่นชม แม้เวลาจะได้ล่วงเลยมาช้านานหลายสิบปี ข้าพเจ้าได้เคยเห็นท่านเขียนเล่าถึงศิษย์เก่า ๆ ของท่านรวมทั้งตัวข้าพเจ้าได้อย่างแม่นยำ โดยทำนองเดียวกัน ข้าพเจ้าเชื่อว่าความเคารพรักและความกตัญญูรู้คุณ ที่ศิษย์ทุกคนมีต่อคุณครูก็มีค่าทางใจสำหรับท่านเช่นเดียวกัน

พระคุณของครูเปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของพระคุณบิดามารดา เพราะท่านได้มีส่วนอบรมสั่งสอนเราผู้เป็นศิษย์ให้มีความรู้และมีความดี ด้วยความรู้สึกในพระคุณอย่างบริสุทธิ์ใจ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐาน ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลก จงดลบันดาลให้วิญญาณอันสูงด้วยคุณธรรมของคุณครู ขุนวิรุฬห์จรรยาจงไปสู่สุขคติในสัมปรายภพ เทอญ

(ลายมือชื่อ)

(นายจรูญพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา)

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

คุณครูที่รักและเคารพยิ่ง

ข่าวการจากไปโดยไม่มีวันกลับของคุณครู ท่านขุนวิรุฬห์จรรยา ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดใจเป็นอย่างมาก เพราะเราได้เคยใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นเวลายาวนาน และรู้จักกันดีทั้งครอบครัว เคยได้พึ่งพาอาศัยกัน แม้ในตอนปลายแห่งชีวิตนี้จะได้หันหน้าเข้าสู่ธรรมะของององค์พระศาสดา เพื่อทำใจให้สงบ และทราบดีว่าความตายเป็นของที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น แก่แล้วก็ต้องรอความตาย แต่กระนั้น ก็ยังอดเศร้าโศกไม่ได้ เพราะความสัมพันธ์ในกาลก่อนเหนียวแน่นมาก ไม่อาจทำใจให้ไม่หวั่นไหวได้

ข้าพเจ้ารู้จักคุณครูเมื่อมาเข้า สวน กุหลาบวิทยาลัย เมื่อตุลาคม ๒๔๖๔ ข้าพเจ้าเป็นเด็กบ้านนอก เป็นเด็กวัดมาก่อน แล้วจึงเข้าเรียนประถมหนึ่ง ที่โรงเรียนตัวอย่าง "พิษณุโลกพิทยาคม" จนถึงมัธยมปีที่ ๖ ในตอนกลางปีได้ย้ายมาเรียนที่กรุงเทพ ฯ และเรียนอยู่จนจบมัธยมปีที่ ๘ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ในตอนที่เรียนอยู่ที่สวนกุหลาบวิทยาลัยนั้น ได้รู้จักคุณครู ในนามของ "จัน เงินมาก" ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่า

ในตอนนั้นท่านเขียนชื่อของท่านว่า จันทร์ หรือ จันทน์ หรือ จัน เฉย ๆ ท่านเป็นครูคนหนึ่งของโรงเรียนสวนกุหลาบ ๆ ในตอนนั้น พระพณิชยศาสตร์วิธาน เป็นอาจารย์ผู้ปกครอง (ภายหลังท่านได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาในนามเดิม) และ มร. นอร์แมน ซัตตัน เป็นอาจารย์ใหญ่ ในฐานะที่เป็นนักเรียน ข้าพเจ้ารู้จักคุณครูและครูอื่น ๆ ในโรงเรียนทุกคน แต่คุณครูและครูอื่น ๆ เหล่านั้น คงมีไม่กี่คนที่รู้จักข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้จักคุณครูเป็นพิเศษ เพราะวันหนึ่งในการประชุมนักเรียนทั้งโรงเรียน อาจารย์ผู้ปกครองได้แนะนำตัวคุณครูจัน เงินมาก ให้นักเรียนรู้จัก ในฐานะที่ทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน โดยที่คุณครูได้รับรางวัลเป็นเยี่ยมในระหว่างผู้กำกับลูกเสือทั่วประเทศ เข้าใจว่า ในขณะนั้นหรือในระหว่างที่ข้าพเจ้าเรียนอยู่ที่สวนกุหลาบวิทยาลัย คุณครูคงไม่ได้รู้จักข้าพเจ้า เพราะท่านไม่ใช่ครูประจำชั้น และไม่ได้มาสอนวิชาพิเศษในชั้นที่ข้าพเจ้าเรียนอยู่ ในฐานะที่เป็นนักเรียนบ้านนอกเข้ากรุง ข้าพเจ้าต้องเรียนหนัก เพราะภาษาอังกฤษและวิทยาศาสตร์อ่อน ภาษาฝรั่งเศสไม่รู้เลย ต้องไป

หาซื้อตำรามาเรียนเอง แต่วิชาคำนวณได้เปรียบเพราะได้เรียนมามากกว่า

เมื่อจบมัธยมปีที่ ๘ แล้ว ข้าพเจ้าได้ไปเรียนแพทย์ จนกระทั่งสำเร็จแล้ว จึงได้มาพบคุณครูรู้จักและสนิทสนมกันในตอนหลังนี้ คุณครูได้รับบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนวิรุฬห์จรรยา" แล้ว และดูเหมือนจะได้ย้ายมาเป็นอาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนวัดราชาธิราชแล้วด้วย คุณครูได้ให้ความสนิทสนมแก่ข้าพเจ้าดีมาก ข้าพเจ้าได้เคยไปหาคุณครูที่บ้าน ในตอนแรกท่านอยู่ที่ถนนพะเนียง นางเลิ้ง ต่อมาท่านได้ไปสร้างบ้านอยู่ถนนราชวิถี ตรงข้ามสวนจิตรลดา บ้านที่โรงเลี้ยงเด็กเป็นบ้านที่ ๓ ที่ข้าพเจ้ารู้จัก

คุณครูเป็นผู้มีใจโอบอ้อมอารี เห็นใจผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น คุณครูเป็นคนคุยสนุก ข้าพเจ้าเป็นคนคุยไม่ค่อยเป็น ชอบฟังท่านคุย ท่านมีเรื่องมาคุยให้ฟังเสมอ ๆ ส่วนมากเป็นเรื่องมีคติ ทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้กว้างขวางขึ้น ข้าพเจ้ามาพบคุณครูที่บ้านบ่อย ๆ ได้สนิทสนมกับคุณนายบุตรชายทั้งสอง และบุตรหญิงได้ให้การแนะนำและรักษาใน

ทางแพทย์เท่าที่จะทำได้ หมายความว่าข้าพเจ้าเป็นแพทย์ประจำบ้านของคุณครูอยู่เป็นเวลานาน ในตอนหลังเนื่องจากมีงานมาก และต้องไปหัวเมืองและต่างประเทศบ่อย ได้ขาดการติดต่อไป แต่ก็ได้ให้เพื่อนคนหนึ่งมาคอยช่วยเหลือ จึงนับได้ว่า เรามีความสัมพันธ์ติดต่อกันเรื่อยมา

ข้าพเจ้ายังระลึกได้ ถึงตอนที่ไปไหน ต่อไหนกับ คุณครู เราต่างก็แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่นิยมกันสมัยนั้น คือ นุ่งกางเกงแพร สวมเสื้อราชปะแต็นต์ (เสื้อคอปิด) สวมรองเท้าแตะ คุณครูสวมหมวกนกยูง ข้าพเจ้าไม่มีหมวก เดินคุยกันไป หรือนั่งรถลาก (รถเจ๊ก) แล้วก็คุยกันไป รู้สึกว่าบรรยากาศเป็นที่รื่นรมย์

ข้าพเจ้าทราบจากคุณครูว่า ท่านรู้จักกับพี่เขยของข้าพเจ้าซึ่งเป็นครูเหมือนกัน และรู้จักกับคุณครูวร สุวรรณภาชน์ ซึ่งเป็นครูของข้าพเจ้าที่พิษณุโลก ท่านได้คุยเรื่องเก่า ๆ ให้ฟัง นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สายสัมพันธ์ของเราแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าได้รู้จักกับคนอื่น ๆ หลายคนโดยคุณครู

เป็นผู้แนะนำ เมื่อนึกถึงเรื่องต่าง ๆ ในอดีตแล้วเช่นนี้ การจากไปของคุณครูก็ทำให้ใจคอหดเหี่ยวลงมาก แม้จะรู้และทำใจให้มั่นคงแล้วก็ตาม

ขอบุญกุศลและคุณงามความดีที่คุณครูได้กระทำมา จงเป็นปัจจัยให้คุณครู ซึ่งเป็นที่รักและเคารพยิ่งได้ประสบแต่ความสุขความเจริญ ในสัมปรายภพ เทอญ

(นายแพทย์กำธร สุวรรณกิจ)

กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

คิดถึงคุณครู

ในระหว่างที่ พ.ท. ประจวบ วิรุฬห์จรรยา ขอให้เขียนคำไว้อาลัยคุณพ่อ พอดีได้อ่าน"ปัญหาครูว่างงาน" ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันอาทิตย์ที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙ วิจารณ์ข่าวครูว่างงานจำนวนถึง ๑๖,๖๖๘ คน ตามคำชี้แจงของอธิบดีกรมการฝึกหัดครูว่า เหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าวก็เพราะนักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยม ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ก็ย่อมต้องดิ้นรนแสวงหาทางศึกษาอย่างอื่น ที่อาจนำประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรไปใช้เทียบคุณวุฒิเข้ารับราชการ ในหน่วยงานบางแห่งได้ ฉะนั้นผู้ที่เข้าศึกษาวิชาครูส่วนใหญ่จึงมิได้มีอุดมคติที่จะยึดถือการเป็นครูเป็นอาชีพอย่างจริงจังเท่าไรนัก หากมุ่งหวังอาศัยเป็นบันไดหรือช่องทางแสวงหาความก้าวหน้าในตำแหน่งราชการอื่น ๆ ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะของกรมการฝึกหัดครู ที่จะกำหนดวิธีการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาวิชาครูเสียใหม่ โดยลดจำนวนลงและยึดหลักรับผู้ประสงค์จะทำงานในท้องถิ่นของตนเป็นสำคัญ

ถ้าเป็นความจริงว่า ผู้เข้าศึกษาวิชาครูส่วนใหญ่ในปัจจุบันมิได้มีอุดมคติที่ยึดถือ การเป็นครูเป็นอาชีพอย่างจริง-จัง ก็ย่อมเป็นที่น่าเสียดาย เพราะสมัยคุณครูขุนวิรุฬห์จรรยาไม่เป็นเช่นนั้น คุณครูทุ่มเทชีวิตจิตใจความเป็นครูให้แก่นักเรียนผู้เป็นศิษย์อย่างจริงจัง และได้ยึดถือความเป็นครูเป็นอาชีพตลอดมา แม้พวกเราสวนกุหลาบรุ่นเดียวกัน มีโอกาสเชิญคุณครูไปรับประทานอาหารด้วยกันหลายคราว เมื่อพวกเราออกจากโรงเรียนแล้ว อากัปกิริยาของครู ก็ยังปรากฏแก่คุณครูขุนวิรุฬห์จรรยาอยู่ เป็นที่น่ารักใคร่นับถือและบูชาเป็นครูอยู่เสมอ

การจากไปของคุณครู จึงยังความอาลัยแก่ศิษย์เป็นอันมาก ขออำนาจแห่งกุศลผลบุญทั้งหลาย ได้โปรดดลบันดาลให้วิญญาณของคุณครูจงไปสู่สุขคติ

(กมล วรรณประภา)

คำไว้อาลัย

ขุนวิรุฬห์จรรยา

คุณครูขุนวิรุฬห์จรรยา เป็นครูที่ลูกศิษย์รักใคร่เคารพนับถือมาก เพราะนอกจากท่านจะให้ความรู้ทางวิทยาการอย่างดีด้วยความตั้งอกตั้งใจแล้ว ท่านยังมีเมตตากรุณารักและคิดถึงนักเรียนของท่านมากโดยตลอดมา ไม่ว่าจะอยู่ในโรงเรียนหรือเมื่อเรียนสำเร็จแล้วก็ตาม ท่านก็ยังติดตามถามไถ่ความเป็นไปของลูกศิษย์อยู่เสมอ เมื่อพบกับท่านที่ไหนเมื่อไรก็รู้สึกอบอุ่นใจที่เราโชคดี ได้เคยมีครูอาจารย์ที่ดีสมควรแก่การเคารพบูชาเป็นอย่างยิ่ง ผมเป็นลูกศิษย์ของท่านเมื่ออยู่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อ ๔๘ ปีมาแล้ว นับว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก และบัดนี้ท่านก็ได้จากลูกศิษย์ของท่านไปแล้ว แต่ความทรงจำในพระคุณและความ เมตตากรุณาของท่านยังคงอยู่ ขอคุณพระรัตนตรัยได้นำท่านไปสู่สุขคติเทอญ.

พล.ร.อ. ถวิล รายนานนท์

(ถวิล รายนานนท์)

อาลัยแด่คุณครูท่านขุนวิรุฬห์จรรยา

ผมรู้จักคุณครูท่าน ขุนวิรุฬห์ จรรยาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ โดยเข้าเป็นนักเรียนในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชั้นมัธยมปีที่ ๔ ผมเกือบจะเป็นเด็กเล็กที่สุดในชั้น โดยย้ายมาจากโรงเรียนในต่างจังหวัดมาเข้าโรงเรียนในนครหลวง ความรู้ก็ต่ำ คุณครูจึงให้ความเมตตาสงสารเป็นพิเศษ ด้วยการช่วยสอนช่วยแนะ คุณครูพูดเพราะ ไม่ดุ จึงทำให้ผมรู้สึกรักคุณครู และซาบซึ้งในความเมตตาของคุณครูเป็นอันมาก คุณครูพูดจาด้วยเหมือนลูกหลาน ใช้คำแทนชื่อท่านว่า "ครู" และเรียกนักเรียนว่า "เธอ" ทุกคำ จึงทำให้เกิดความกล้าเข้าหาครู เมื่อไม่เข้าใจในวิชาอะไร ความใกล้ชิดทำให้ความสนิทสนมกับครู รู้สึกเหมือนกับครูเป็นบิดา และคุณครูก็ทำตัวสมเสียด้วย คอยหมั่นตักเตือนสั่งสอนตลอดเวลา แม้คุณครูจะมิใช่ครูประจำชั้นในปีต่อไปก็ตาม จนกระทั่งเราเรียนสำเร็จออกจากโรงเรียนไป

ผมออกรับราชการ ทั้งใน กรุงเทพ ฯ และ ต่าง จังหวัด นาน ๆ ก็ได้พบคุณครูครั้งหนึ่ง รู้สึกทีเดียวว่าคุณครูดีใจที่ได้

พบลูกศิษย์ คุณครูจำชื่อ – นามสกุลได้ มิหนำซ้ำยังจำชื่อบิดาของศิษย์ได้เสียอีกด้วย คุณครูมีความจำดีเลิศ จำได้ว่าลูกศิษย์ของท่านมี ยศ–ตำแหน่ง หน้าที่การงานอะไร อยู่ที่ไหน ซึ่งแสดงถึงว่า คุณครูคอย ติด ตาม ความ เป็นไป ของลูกศิษย์อยู่ตลอดเวลา ด้วยความเอาใจใส่และห่วงใยในความเจริญรุ่งเรืองของลูกศิษย์ นอกจากนั้นยังกล่าวชมเชยความดีงามของลูกศิษย์หลาย ๆ คนในที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ ไม่เคยกล่าวร้ายแก่ลูกศิษย์คนใดเลย คุณครูได้กระทำตนเป็นครูที่ดีของศิษย์เป็นบิดาที่ดีของลูก จึงเป็นที่รักเคารพของบรรดาลูกศิษย์ทุกคน

เมื่อทราบข่าวว่าคุณครูต้องมาจากลูกศิษย์ ไป เพราะสิ้นอายุขัยเช่นนี้ จึงยังความเศร้าสลดใจแก่พวกเราลูกศิษย์เป็นอย่างยิ่ง กุศลใดที่คุณครูได้กระทำก็ดี กุศลใดที่ลูกศิษย์ได้กระทำไว้แต่หนหลังก็ดี ขอได้โปรดบังเกิดผลแด่คุณครูที่รักของเราในสัมปรายภพนั้นเถิด.

(สงวน จิตตาลาน)

ระลึกถึงพระคุณของอาจารย์

ข้าพเจ้าเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์ขุนวิรุฬห์จรรยา เมื่อเข้าไปศึกษาชั้น ม. ๗ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ อาจารย์สอนภาษาไทย ข้าพเจ้าเคารพรักด้วยความรู้สึกว่า ท่านได้แสดงความเมตตาแก่ศิษย์ทุกคนโดยทั่วถึง และเมื่อข้าพเจ้า ออกจากโรงเรียน ฯ ไปศึกษาต่อที่อื่น จนออกรับราชการเป็นนายทหารแล้วก็ตาม เมื่อได้พบกับท่านจะทักทายปราศรัยสอบถามทุกข์สุขด้วยลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใสเจือปนด้วยความเมตตากรุณาเช่นที่เคยเป็นศิษย์ของท่านเสมอมา อาจารย์เป็นผู้มีคุณธรรมสูงเป็นบุพการีของศิษย์ ท่านได้ประกอบคุณความดีในการอบรมสั่งสอนศิษย์เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ปฏิบัติงานเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ เมื่อมาถึงอนิจกรรมลงย่อมเป็นที่เสียดาย และอาลัยอาจารย์ของศิษย์โดยทั่วไป ขอคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ คุ้มครองดวงวิญญาณของท่านอาจารย์ที่เคารพไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้นด้วยเทอญ.

พล.อ. ถนอม ปัทมานนท์

(ถนอม ปัทมานนท์)

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

คำไว้อาลัย

อาจารย์ขุนวิรุฬห์จรรยา เป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาไทยในสมัยที่ผมเรียน อยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๘ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ในสมัยนั้น วิชาภาษาไทย เป็นวิชาภาคบังคับ หมายความว่า ในการสอบไล่ประจำปีนั้น นักเรียนจะสอบวิชาอื่น ๆ ได้คะแนนดีอย่างใดก็ตาม ถ้าตกวิชาภาษาไทยแล้ว ก็ถือว่า ผลการสอบไล่ในปีนั้น ๆ เป็นการสอบตก ท่านอาจารย์ขุนวิรุฬห์จรรยา ทราบความสำคัญในเรื่องนี้ดี ท่านได้หาวิธีต่าง ๆ มาใช้ในการสอนบรรดาศิษย์ของท่านอย่างเต็มที่ ท่านขยัน ขมักเขม้นและจ้ำจี้จ้ำไช แก่บรรดาศิษย์ของท่านทุกคน โดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย แม้นอกเวลาราชการ ท่านก็ยังช่วยอธิบาย ชี้แจง และแนะนำให้ ท่านได้รวบรวมและเรียบเรียงคู่มือภาษาไทยขึ้นเป็นหลักฐาน โดยใช้คำพูดง่าย ๆ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถอ่านและทำความเข้าใจในหลักภาษาไทยได้สะดวกโดยลำพัง ผลจึงปรากฏว่า การสอบ

ไล่ในปีนั้น ไม่มีลูกศิษย์ของอาจารย์คนใดสอบวิชาภาษาไทยตกเลยแม้แต่คนเดียว ซึ่งผมเชื่อว่า ผมจำไม่ผิดแน่นอน

พวกเรานักเรียน รัก เคารพ นับถือ และยำเกรงอาจารย์ขุนวิรุฬห์จรรยาเป็นอย่างยิ่ง พวกเราถือเสมือนหนึ่งว่า ครู อาจารย์ ซึ่งถ่ายทอดวิทยาการให้เรา และเป็นประหนึ่งผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ หรือบิดาของเรานั้นทีเดียว เพราะท่านมิใช่เพียงแต่จะประสิทธิ์ ประสาทวิชาการให้ แล้วก็แล้วกันหามิได้ แต่ท่านจะคอยติดตามซักถาม และซักซ้อม ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้น ท่านยังสนใจต่อความเป็นอยู่ ความประพฤติ ความทุกข์ ความสุขของนักเรียนที่เป็นศิษย์ของท่าน เหมือนอย่างผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ หรือบิดา จะพึงมีต่อเด็ก ลูก หรือหลานของตนนั้นด้วย และท่านจะคอยตักเตือน สั่งสอนหรือส่งเสริมให้ศิษย์ของท่านปฏิบัติในทางที่ชอบที่ควร ผลโดยส่วนรวมจึงปรากฏว่า บรรดาศิษย์ของท่านได้มีหลักฐาน มีตำแหน่งและหน้าที่ราชการที่ดี เป็นพลเมืองดี และเป็นบุคคลสำคัญ ๆ ก็หลายคน

ท่านอาจารย์ได้จากไปด้วยดี แต่ผลงานของท่าน ยังปรากฏให้เห็น และจะบันทึกอยู่ในความทรงจำของบรรดาศิษย์ทั้งหลายโดยทั่วกันตลอดไป อย่างไม่มีวันลืม

ขอให้กุศลกรรม ที่ ท่าน อาจารย์ ได้ ประกอบ มาแต่หนหลัง ได้ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่าน จงไปสู่สุขคติในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

พลเอก สุรกิจ มัยลาภ

(สุรกิจ มัยลาภ)
ศิษย์เก่าสวนกุหลาบรุ่นปี ๗๕

คุณครูขุนวิรุฬห์จรรยา

นักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยชั้นมัธยมปีที่๘ก. แผนกวิทยาศาสตร์ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มี Mr. Silverthorn เป็นครูประจำชั้น และขุนวิรุฬห์จรรยาเป็นครูสอนภาษาไทย ในสมัยนั้นนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๗ และ ๘ แยกเรียนเป็นแผนกวิทยาศาสตร์ แผนกภาษา และแผนกกลาง แต่ไม่ว่าจะเป็นแผนกใดก็ตาม ในเวลาสอบไล่ชั้นมัธยมบริบูรณ์ คือ มัธยมปีที่ ๘ จะถือวิชาภาษาไทยเป็นภาษาสำคัญ การคิดคะแนนรวมสอบได้ นักเรียนจะต้องสอบผ่านแผนกวิชาภาษาไทยเสียก่อน การที่นักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๘ ก. ดังกล่าว สอบผ่านวิชาภาษาไทยทุกคน จึงเป็นเครื่องยืนยันถึงการถ่ายทอดวิชาภาษาไทยของคุณครูขุนวิรุฬห์จรรยา แก่ลูกศิษย์ของท่านเป็นอย่างดี

นักเรียนชั้นมัธมนปีที่ ๘ ก. ชั้นนั้น โชคดีที่สอบได้ทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาในต่างประเทศหลายคน มีบุญมา วงษ์สวรรค์, สมาน มันตาภรณ์, สมัคร บุราวาศ, วัลลภ นิวาสนันทน์ และสงัด รุทระกาญจน์ เป็นต้น น่าจะถือได้

ว่า คุณครูขุนวิรุฬห์จรรยา มีส่วนด้วยท่านหนึ่ง ในการประสาทความรู้ให้แก่ศิษย์เหล่านั้น

นอกจากการประสาทความรู้ระหว่างศิษย์ กับครูในห้องเรียน คุณครูขุนวิรุฬห์จรรยา ยังมีความสนใจติดตามถามข่าวคราวของแต่ละคนที่เป็นศิษย์ของท่าน เมื่อท่านได้มีโอกาสพบปะหลังจากสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้ว ท่านจำชื่อศิษย์ของท่านได้แม่นยำ แม้จะไม่ได้พบกันนาน นี่เป็นคุณธรรมของท่านที่ทำให้ศิษย์รักและระลึกถึงท่านอยู่เสมอ

ในโอกาสพระราชทานเพลิงศพคุณครู ขุนวิรุฬห์จรรยา ผมขอตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้กุศลผลบุญผลทานใด ๆ รวมทั้งวิทยาทานที่ท่านได้บำเพ็ญมา จงเป็นผลสนองให้ท่านไปสู่สุขคติในสัมปรายภพทุกประการ.

พลเรือเอก [ลายมือชื่อ]

(จิตต์ สังขดุลย์)

ปลัดกระทรวงกลาโหม

ไว้อาลัยคุณครู

บุตรของท่านขุนวิรุฬห์จรรยาได้ ขอให้ ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยให้บิดา ข้าพเจ้ายินดีที่จะสนองความปรารถนาด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง

ระหว่างปี ๒๔๗๓ และ ๒๔๗๔ รวมเวลา ๒ ปี ข้าพเจ้าโชคดีที่ได้มีโอกาส เข้าไป ศึกษา อยู่ชั้น ม. ๗ ข. และ ม. ๘ ก. ร.ร. สวนกุหลาบวิทยาลัย และที่ ร.ร. นี้เอง ข้าพเจ้าจึงได้เป็นลูกศิษย์วิชาภาษาไทยของคุณครูขุนวิรุฬห์จรรยา

ในชีวิตที่ผ่านมาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากล่าวได้อย่างภาคภูมิใจว่า ข้าพเจ้าได้ครูดีคนหนึ่ง คือ ขุนวิรุฬห์จรรยาและข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านต้องเป็นครูของใคร ๆ อีกหลาย ๆ คน ครูดีในลักษณะของท่านขุนวิรุฬห์จรรยานี้ ยังประทับใจข้าพเจ้าอยู่เนืองนิตย์ ท่านเป็นคนที่มีความสุขุมเยือกเย็น เอาใจใส่รักลูกศิษย์ของท่านทุกคน มีบุคคลิกเรียบร้อยน่ารักและเลื่อมใส แม้ข้าพเจ้าจะออกจาก ร.ร. มาแล้ว เมื่อใดมีโอกาสได้พบปะท่าน ท่านไม่เคยลืมลูกศิษย์ของท่าน ท่านทักทายเหมือนดังที่เคยเป็นครูและศิษย์กันอยู่ ด้วยความดีต่าง ๆ ของท่าน

นั้นเอง ได้เป็นแบบอย่างช่วยให้ลูกศิษย์ได้ดำรงชีวิตก้าวหน้ามาด้วยดีแทบทุกคน พระคุณของท่านนี้ ข้าพเจ้ายังระลึกนึกถึงอยู่เสมอ

การจากไปของคุณครูขุนวิรุฬห์จรรยา แม้จะปลงใจว่าเป็นความดับแห่งสังขาร ที่จะต้องเกิดแก่ทุกคนก็ตาม การจากไปนี้ก็เป็นที่สลดใจแก่บรรดาลูกศิษย์ เช่นข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเดชะบุญกุศลที่คุณครูขุนวิรุฬห์จรรยาได้สร้างสมไว้ด้วยดีแล้ว จงเป็นปัจจัยดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ "คุณครู" ได้สู่สุคติในสัมปรายภพ

พลอากาศเอก [signature]

(กมล เดชะตุงคะ)

รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด

อาลัยถึง...."คุณครู"

ผมเรียกท่านขุนวิรุฬห์จรรยาว่า "คุณครู" ตามพี่ชายของผม ซึ่งเป็นศิษย์ของท่าน สมัยเรียนอยู่ที่ร.ร.สวนกุหลาบวิทยาลัย

ในด้านราชการ ครั้งหนึ่ง ผมเคยเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของท่าน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ โดยผมเริ่มเข้ารับราชการครั้งแรก เป็นครูน้อย ร.ร. มัธยมวัดราชาธิวาส ซึ่งมีท่านขุนวิรุฬห์จรรยา เป็นครูใหญ่ ตลอดระยะเวลา ๔-๕ ปี ที่ผมอยู่ร่วมปฏิบัติราชการกับท่าน เป็นที่ประจักษ์ว่า ท่านเป็นครูใหญ่ ที่น่าเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ท่านมีการปกครองนักเรียน ดุจบิดากับบุตร ระหว่างท่านกับบรรดาครูน้อยทั้งหลาย ก็ดุจพี่กับน้อง โรงเรียนจึงมีแต่ความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีแต่ความรักระหว่างกันดุจพี่น้องในครัวเรือน ทุกคนมีความสุขในการมาโรงเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากท่านมีบุคคลิกเหมาะสมที่จะเป็นครูจริง ๆ มีกิริยาท่าทางสง่างาม การเจรจาอ่อนหวาน นุ่มนวล ชวนฟัง มีจิตใจโอบอ้อมอารี เมตตาปรานีต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป ท่าน

พยายามปรับปรุง ร.ร. มัธยมวัดราชาธิวาส ให้เป็นโรงเรียนตัวอย่าง ทั้งในด้านการเรียน การกีฬา โดยเฉพาะในด้านความประพฤติ นักเรียนเกเรจึงหาได้ยาก ท่านพยายามติดต่อชักจูงให้บรรดาศิษย์เก่ามาจัดงานประจำปีที่โรงเรียน เพื่อจุดมุ่งหมายก่อให้เกิดความรักสามัคคีระหว่าง กัน และ รักโรงเรียนเป็นที่สุด ทั้งเป็นแบบฉบับที่ดีแก่ศิษย์ปัจจุบันอีกด้วย ผมจำได้ว่า ท่านได้พยายามติดต่อกับท่านผู้อุปการะโรงเรียน มี วัดราชาธิวาส ซึ่งตัวโรงเรียนตั้งอยู่กับท่านพระญาติตระกูลไชยันต์ จนได้เงินมาก่อสร้างตึกอาคารเรียนอีก ๑ หลัง คือ "ตึกสามพี่น้อง" โดยมิต้องใช้งบประมาณแผ่นดินเลย นับเป็นความดีความชอบพิเศษของท่านโดยแท้ ผมต้องย้ายจากไปในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ด้วยความรักและอาลัยในตัวท่าน และโรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาสแห่งนี้เป็นอย่างมาก

ในด้านส่วนตัว ผมเคารพ–รัก ท่านขุนวิรุฬห์จรรยาประดุจญาติผู้ใหญ่ของผม ท่านเองก็ให้ความรักเมตตาปรานีต่อผมเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผมได้พยายามตั้งใจทำงานในหน้าที่ของครูอย่างจริงจัง และได้ช่วยเหลืองานโรงเรียนเป็นพิเศษ ทั้งในด้านการกีฬาและกวดขันดูแลความประพฤติของ

นักเรียน หลังจากปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ผมก็ต้องห่างเหินจากท่านและครอบครัวไประยะหนึ่ง เพราะชีวิตราชการของผมในช่วงนี้ต้องอยู่ในต่างจังหวัดตลอดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ประมาณ ๓๓ ปี แต่ในทางจิตใจแล้ว ผมยังรำลึกถึงและเคารพในตัวท่านอยู่ โดยไม่เปลี่ยนแปลง จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ผมจึงได้มีโอกาสย้ายเข้า มา รับราชการ อยู่ใน กรุงเทพมหานคร และได้ไปเยี่ยมเยียนท่านที่บ้านตลอดมา แต่ในระยะหลังนี้รู้สึกว่าร่างกายท่านทรุดโทรมไปมาก ประกอบกับอายุของท่านย่างเข้าสู่วัยชรามากแล้ว และในที่สุดท่านก็ล้มเจ็บลงในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ผมได้ไปเยี่ยมเยียนท่าน โดยท่านยังมีสติสามารถพูดคุยในเรื่องความหลังได้เป็นอย่างดี แต่สังขารไม่อำนวยให้ท่านช่วยตนเองได้เสียแล้ว ในการยืน เดิน นั่ง นอน ต้องมีคุณสุรางค์ วิรุฬห์จรรยา ภริยาคนที่ ๓ คอยช่วยปรนนิบัติอยู่ตลอดเวลา และในที่สุด ผมก็ได้ไปเยี่ยมท่านเป็นวาระสุดท้าย ที่ห้องฉุกเฉิน โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ผมยืนดู ด้วยการข่มจิตปลงอนิจจังว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง

หนอ เพราะสภาพของท่านในขณะนั้น หมดสติหมดความรู้สึกทั้งปวง คงมีแต่ลมหายใจ เท่าที่นายแพทย์จะช่วยให้อ๊อกซิเย็นประทังชีวิตต่อไปอีก จนกว่าร่างกายจะไม่ยอมรับ และต่อมาอีก ๑ วัน ดวงวิญญาณก็ทิ้งร่างของท่านไปด้วยความสงบนิ่ง

แม้เราจะทราบดีว่า สังขารทั้งหลายย่อมเป็นของไม่เที่ยง เมื่อมีเกิด ก็ย่อมมีเปลี่ยนแปลง และดับไปในที่สุด ไม่มีผู้ใดจะหลีกเลี่ยง และต่อรองให้เป็นอย่างอื่นไปได้ แม้กระทั่งตัวเราท่าน ก็จะต้องถึงกาลเวลาอย่างนี้เข้าสักวันหนึ่ง แต่เราก็ยังเป็นปุถุชนอยู่จึงไม่อาจจะหักห้ามความอาลัย ความเศร้าโศกเสียได้ เมื่อเห็นกาลกิริยาเช่นนั้น บัดนี้ท่านขุนวิรุฬห์จรรยา ก็คงเหลือไว้แต่ร่างอันสงบนิ่ง และจะกลับกลายเป็นเถ้าถ่านไปในที่สุด ในวันพระราชทานเพลิงศพ แต่สิ่งหนึ่ง ที่ยังไม่สูญสิ้นไป ก็คือคุณความดี เกียรติยศชื่อเสียงของท่าน ยังเป็นที่รำลึกถึงแก่บรรดาญาติมิตร โดยเฉพาะศิษยานุศิษย์ของท่าน ไปอีกนานแสนนาน ดุจคำโคลงบาทสุดท้าย "สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา"

ผมขอตั้งจิตอธิษฐาน ด้วยเดชะบุญกุศลที่ท่านขุนวิรุฬห์จรรยา ได้บำเพ็ญมาโดยตลอดชีวิต และบุญกุศลที่บรรดาญาติมิตรและศิษยานุศิษย์ได้บำเพ็ญให้ จะเป็นพลวปัจจัยน้อมนำดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์และเป็นปูชนียะของท่าน ไปสู่สุคติแห่งความสุขสงบ ในสัมปรายภพ ตามควรแก่วิสัย จงทุกประการเทอญ

วิจิตร หิรัญรัศ

ศาลแพ่ง

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

คำไว้อาลัย

เนื่องในมรณกรรมของคุณครู ขุนวิรุฬห์จรรยา ผมซึ่งเป็นศิษย์ผู้หนึ่งของท่านมาตั้งแต่สมัยเริ่มเข้าเรียน สวนกุหลาบวิทยาลัย ชั้นมัธยมปีที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ จนจบมัธยมบริบูรณ์ ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ขอแสดงความกตัญญูรู้คุณท่านด้วยน้ำใจจริง ท่านขุนวิรุฬห์จรรยาเป็นครูแก้ว รักเด็กที่ท่านสอนเสมอเหมือนกันหมด ไม่มีเลือกที่รักมักที่ชัง นอกจากประสาทความรู้ให้อย่างดีที่สุดแล้ว ยังคอยติดตามดูแลลูกศิษย์ด้วยความเอาใจใส่โดยเฉพาะรุ่นผม ซึ่งมีด้วยกันหลายคนได้มีโอกาสใกล้ชิดท่านและครอบครัวมากเป็นพิเศษ มีความสัมพันธ์กันประหนึ่งญาติสนิท และร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาตลอดเวลายาวนาน เมื่อท่านต้องมาจากไปด้วยเหตุอันเป็นปกติ วิสัยของมนุษย์ คือความตาย ก็ย่อมเศร้าสลดและอาลัยท่านเป็นธรรมดา

มีความแตกต่างอย่างมาก ระหว่างครูที่ทำตนเป็นเรือจ้างให้ลูกศิษย์ข้ามฟากไปสู่ความสำเร็จในชีวิต กับครูที่อาศัยลูกศิษย์เป็นเรือจ้างข้ามฟากไปสู่ความรุ่งโรจน์ร่ำรวยของชีวิตตนเอง ท่านขุนวิรุฬห์จรรยา เป็นครูประเภทแรก มีความ

สุขด้วยการสอนหนังสือ และเฝ้าตามดูความเจริญเติบโตของลูกศิษย์ โดยปราศจากความอคติใด ๆ

หลาน วรีย์ วิรุฬห์จรรยา โทรศัพท์มาหาผมที่บ้าน บอกว่ากำหนดพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อใกล้เข้ามา ประสงค์ได้ข้อความเล็กน้อยไปตีพิมพ์เป็นอนุสรณ์แด่ท่าน จากลูกศิษย์คนหนึ่งที่ร่วมชีวิตกับครอบครัววิรุฬห์จรรยามาตั้งแต่เด็กจนแก่ แล้วเร่งจะเอาข้อความนั้นให้ได้ในวันเดียว ผมคิดนึกอะไรไม่ออก นอกจากระลึกถึงพระคุณของครูผู้ล่วงลับไปแล้ว มีความรู้สึกประหนึ่งท่านเป็น พ่อ เพื่อน และพี่ ที่รักดังดวงใจ จะสรรหาถ้อยคำใดมากล่าวดูแสนยาก และอันที่จริงก็ไม่จำเป็น จึงขอจบด้วยยกมือขึ้นเหนือศีรษะ กระทำวันทนาตั้งจิตอธิษฐานไปยังฟากฟ้าแดนสวรรค์ อันเป็นที่สิงสถิตย์แห่งวิญญาณของทุกผู้ที่ประกอบกรรมดี ระหว่างมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ ภาวนาให้คุณครูขุนวิรุฬห์จรรยา บุรุษผู้ควรแก่การเคารพของทุกคนที่ได้คบหา จงประสพภาวะแห่งทิพย์และสุขวิสัย สมกับที่ได้สร้างบุญกุศลไว้มากมายในภพนี้

(ดร. สุจิต หิรัญพฤกษ์)

๒๗ มกราคม ๒๕๑๘

อาลัยรักพี่ขุน

ขุน นางไหนห่อนสู้ เสียสละ เลิศแล
วิรุฬห์ จิตเสมือนพระ พ่อพริ้ง
จรร โลงศิษย์วัฒนะ แนะวิทย์ สวรรค์เอย
ยา ชีพรีบตายกลิ้ง ก่อเศร้าโศกแสน

เหมือนสายฟ้า ฟาดศีรษะ ชะงักกึก
นั่งสะอึก อยู่นาน ข่าวขานไข
ขุนวิรุฬห์ จรรยา มาจากไป
สุดอาลัย เหลือลับ ด่วนดับแด

เคยเป็นครู สวนกุหลาบ สอนซาบซึ้ง
ศิษย์ได้พึ่ง มากมาย หลายกระแส
ศิษย์ทุกคน สนใจ ไม่ปรวนแปร
แนะนำแน่ ศาสตร์ไทย ไขวิชา

ภาษาไทย แตกฉาน ชำนาญยิ่ง
นับเป็นมิ่ง มงคล ผลภาษา
ตั้งใจสอน พิเศษ เจตนา
เพื่อศิษยา นุศิษย์ วิทย์วาววาม

สำหรับข้าฯ　ท่านอวย　ช่วยพิเศษ
มีมานเมต　ตามาก　หลากล้นหลาม
นำเข้า "สวน　กุหลาบฯ"　ซาบซึ้งนาน
ม.เจ็ด,แปด　อร่าม　งดงามงาน

ศก "สองสี่　เจ็ดสี่"　ที่จำได้
ท่านมองไกล　แนวทาง　สร้างหลักฐาน
เป็นโรงเรียน　สถาบัน　อันโอฬาร
เกิดแก่นสาร　เลิศล้ำ　เกียรติกำจร

นับตามศักดิ์　ท่านนี้　เป็นพี่เขย
ความคุ้นเคย　เสมือนญาติ　ชาติปางก่อน
มาชาตินี้　จึงสนิท　จิตอาทร
ช่วยดับร้อน　ปลดทุกข์　สุขสมใจ

น้ำใจท่าน　กว้างใหญ่　ไพศาลนัก
ผู้รู้จัก　ทุกคน　ดลสดใส
อกโอบเอื้อ　เกื้อกูล　พูนอำไพ
เด็กผู้ใหญ่　เคารพ　นบเนืองนันต์

ทั้งงานหลวง งานราษฎร์ ศาสนา
ทุกเวลา สนใจ ใฝ่จิตมั่น
ต้องขาดผู้ ชำนาญ งานสำคัญ
สิ้นนักวรรณ กรรมไทย ไปหนึ่งคน

อนิจจัง สังขาร เหมือนม่านเมฆ
ลอยวิเวก พักเดียว เดี๋ยวปี่นป่น
ถูกพายุ พัดแรง แกว่งไกววน
แปรเป็นฝน แตกละลาย กระจายพัง

อีกนัยหนึ่ง ปราชญ์เปรียบ เทียบชีวิต
มิผิด คลื่นทะเล เซวัดฝั่ง
เสียงซู่ซ่า โครมเดียว เกลียวคลื่นดัง
สงบฝั่ง ฟองฟาด หัวหาดหาย

มวลชีวิต มนุษย์ ที่ยึดเกิด
ชูชีพเชิด ต่อสู้ ไม่รู้หาย
สบแสงสุข ทุกข์คละ ปะจนตาย
ผลสุดท้าย ม้วยมรณ์ จรจากจม

พระท่านว่า สังขาร เป็นมารโศก
รังแห่งโรค ของมนุษย์ สุดขื่นขม
เป็นความจริง หญิงชาย ตายตกตม
ต้องตกหล่ม โรคร้าย หมายรุกราน

พี่ขุนนั้น รายหนึ่ง ซึ่งไม่พ้น
ต้องผจญ โรคา น่าสงสาร
"อัมพาต" ครอบงำ ซ้ำดวงมาน
เป็นอยู่นาน หนึ่งปี ที่ทุกข์ทน

มากมดหมอ มากยา รักษาแล้ว
คิดคลาดแคล้ว กลับผลาญ มานหมองหม่น
เป็นกรรมเก่า เคยก่อ จ่อจำนน
สุดหนีพ้น กัมมัง ติดตังตัว

ต้องนอนซม จมฟูก ลูกหลานล้อม
ญาติพรักพร้อม นั่งมอง จ้องถ้วนทั่ว
ค่าหยูกยา ค่าหมอ ไม่ขอกลัว
จ่ายเนียนนัว เช้าค่ำ จนจำเจ

ที่ยี่สิบเก้า กันยา มหาโศก
วันวิโยค ถึงพลัน ห่อนหันเห
อ้า พี่ขุน บุญหมด กำศรดเซ
วิญญาณเร่ จากร่าง หมดทางกัน

รูป สลาย เหลือ 'นาม' ความดีเด่น
ก็เหมือนเช่น แสงทอง ส่องเฉิดฉัน
มิรู้ดับ ประทับใจ ไปทุกวัน
ญาติมิตรนั้น รำลึก ตรึกตรึงตรา

บรรดาศิษย์ มิตรสหาย ทั้งชายหญิง
ทราบข่าวยิ่ง โศกศัลย์ นั้นหนักหนา
ต่างคำนึง ถึงพระคุณ กรุ่นอุรา
เรื่องภาษา ศาสตร์ไทย จำได้ดี

ต่อไปนี้ ต้องชะแง้ แต่ภาพตั้ง
ความโศกหลั่ง น้ำตา มาเต็มปรี่
"เจ็ดสิบเก้า" อายุดับ นับโดยปี
เหลือศักดิ์ศรี แทนซาก ที่จากไกล

ศก "สองห้า หนึ่งแปด" แวดล้อมเศร้า
เงียบงันเหงา ขาดครู ผู้ยิ่งใหญ่
เกียรติเคยดัง กระเดื่อง ทั่วเมือง
ต่อไปนี้ เหลือชื่อ เลื่องลือเลย

ก่อนจะม้วย สติมี ดีเด่นเลิศ
จิตประเสริฐ ไม่ประมาท พลาดพลั้งเผลอ
นึกถึงพระ ตลอดกาล รอดมารเจอ
ไม่มีเพ้อ สงบจริง นอนนิ่งตาย

โอ้ประทีป แสงอร่าม ความงามดับ
ลาโลกกลับ ไม่ฟื้น มารกลืนหาย
เมื่อมนุษย์ กำเนิด เกิดเป็นกาย
เกมสุดท้าย ชีวิต ปราณปลิดปลง

ขออำนาจ ความดี ที่พี่ขุนฯ
เคยทำบุญ สุนทร์ทาน มานไม่หลง
โปรดดลดวง วิญญาณ ศานติคง
เด่นดำรง ทิพย์สถาน พิมานครอง

เสวยสุข แดนสวรรค์ ในชั้นฟ้า
ทุกเวลา บริสุทธิ์ ผลผุดผ่อง
เกิดชาติไหน เกียรติเฟื่อง รุ่งเรืองรอง
ชีวิตทอง เกษมสุข ทุกชาติไป

มวลศิษยา นุศิษย์ ทุกทิศา
เทอดบูชา ความดี ศรีสุกใส
มิรู้โรย รู้ร้าย รู้ห่างไกล
จวบสิ้นใจ ระลึกอยู่ มิรู้ลืม

(สงบ เศาภายน)
๑ มี.ค. ๒๕๑๙

คำไว้อาลัย

แด่

ท่านขุนวิรุฬห์จรรยา

แม้ข้าพเจ้า มิมี โอกาส เป็น ศิษย์ ท่าน ขุนวิรุฬห์ จรรยา เพราะท่านย้ายมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดราชาธิวาสเมื่อข้าพเจ้าจบการศึกษาจากโรงเรียนนี้ไปแล้ว แต่เนื่องจากข้าพเจ้าได้ใกล้ชิดกับโรงเรียนนี้มาโดย ตลอด ตั้งแต่จบการศึกษาออกไป ข้าพเจ้าถือว่าโรงเรียนนี้ได้ให้กิโลเมตรแรกแห่งชีวิตการทำงานของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงไม่เคยลืมบุญคุณอันนี้ สิ่งใดที่จะก่อความเจริญก้าวหน้าให้แก่โรงเรียน ข้าพเจ้ามิเคยละเลย ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงมีความใกล้ชิดทั้งโรงเรียนและนักเรียนเก่าทุกรุ่น ทุกสมัย ท่านขุนวิรุฬห์จรรยาเป็นที่เคารพรักของศิษย์โรงเรียนวัดราชาธิวาสทุกคน ทั้งที่เป็นศิษย์โดยตรงและผู้ซึ่งเคยได้รับการศึกษาจากโรงเรียนนี้ เพราะท่านเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนนี้นานที่สุด คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ –๒๕๐๓ ท่านเป็นผู้วางรากฐานความ เจริญ ของโรง เรียนนี้ไว้ทุกด้าน ยิ่งไปกว่านั้นด้วยการเห็นการณ์ไกลของท่านว่าโรง

เรียนนั้นจำเป็นที่จะต้องมีนักเรียน เก่าเป็น กำลังใน การพัฒนาโรงเรียน และเป็นจุดรวมของความสามัคคีท่านจึงได้ร่วมกับนักเรียนเก่าและครู – อาจารย์จัดตั้งสมาคมขึ้น จนเป็นปึกแผ่นมาจนทุกวันนี้ ในสมัยที่ท่านยังแข็งแรงอยู่ท่านมักจะมาร่วมงานด้วยเสมอ จนนักเรียนเก่าทุกรุ่นมีความรู้สึกว่าท่านเป็นครูของพวกเราทุกคน เพราะนอกจากท่านมาร่วมแล้วท่านได้ถือโอกาสให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตตลอดจนฝากฝังโรงเรียนทุกครั้งที่ท่านมา นักเรียนเก่าทุกคนจึงกล่าวถึงท่านอยู่เสมอและทุกครั้งที่มีการพบปะกัน

ดังนั้นเมื่อพวกเราได้ทราบถึงมรณะกรรมของท่านพวกเราทุกคนจึงมีความเศร้าสลดใจเป็นที่ยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามพวกเราจะไม่มีวันลืมคุณงามความดี ของ ท่าน ที่มอบไว้ แก่โรงเรียนและศิษย์ทุกคน ขออำนาจแห่งคุณงามความดีของท่านและของศิษย์ทุกคนจงนำดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติสัมปรายภพเทอญ.

มงคล ศรียานนท์

นายกสมาคมนักเรียนเก่าราชาธิวาส

๒๗ มกราคม ๒๕๑๙

คำไว้อาลัย

แด่

ท่านอาจารย์ขุนวิรุฬห์จรรยา

อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดราชาธิวาส

ผู้บริหารโรงเรียน เป็น ส่วนสำคัญยิ่ง ส่วน หนึ่ง ในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่โรงเรียน ความสำเร็จของการให้การศึกษานั้นสำคัญอยู่ที่การ สร้าง คนให้ เป็น คน ที่สมบูรณ์เป็นที่ปรารถนาของสังคม และไม่มีวิธีสอนใด ๆ ของครูที่ดีกว่าการให้ตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ อาจารย์ท่านขุนวิรุฬห์จรรยามีทุกอย่างที่เป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ จึงเป็นที่เคารพนับถือแก่ศิษย์ทุกสมัย แม้ว่าในระยะที่ท่านเกษียณอายุไปแล้วข้าพเจ้าได้มีโอกาสพบท่านหลายครั้งก็ยังได้เคยรับทราบความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารโรงเรียนหลายประการ

ในระยะ ๕ ปีที่ข้าพเจ้าได้บริหารงานโรงเรียนนี้ ข้าพเจ้าได้ยินได้ฟังคำยกย่องจากบรรดาศิษย์เก่าเสมอ ๆ ศิษย์เก่าหลายท่านที่ไม่เคยเรียนในสมัยท่านขุนวิรุฬห์จรรยา ได้รับทราบเรื่องราวต่าง ๆ และได้พบท่านต่างก็มีความเคารพนับถือ

ท่านเยี่ยงศิษย์ โดยเฉพาะตัวข้าพเจ้าเองได้เรียนรู้วิธีการบริหารงานของท่าน ซึ่งหลายเรื่องท่านเป็นผู้วางพื้นฐานไว้จนยังสามารถใช้ได้อยู่ในปัจจุบัน ท่านเป็นผู้มองเห็นการณ์ไกลในหลายด้าน และที่สำคัญก็คือท่านแสดงให้เห็นว่าท่านรักโรงเรียนนี้เป็นที่สุด ดังที่ท่านได้เขียนไว้ว่า "....เพราะครูยังอยู่กับศิษย์ทุกรุ่นมานานประมาณยี่สิบกว่าปี....ครู ยังมีใจ จดจ่ออยู่ที่โรงเรียนอย่างที่ว่า ตัวไปใจอยู่"

ท่านกล่าวคำนี้ไว้เมื่อ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๑ เมื่อมีงานฉลองอาคารเรียน ที่โรงเรียนวัดราชาธิวาสเป็นที่ซาบซึ้งแก่ศิษย์เป็นอย่างยิ่ง บัดนี้ท่านได้จากเรา "ชาวราชา" ไปแล้วทุกคนใจหาย เสียดายท่าน และทุกคนจะไม่ลืมคุณงามความดีของท่าน ขอดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่สุขคติภพ เทอญ

ว่าที่ ร.ต. จรัญ โสตถิพันธุ์
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชาธิวาส

๒๗ มกราคม ๒๕๑๙

อาลัยอาจารย์ขุน

ทันทีที่ได้ทราบข่าวของการจากไปของอาจารย์ขุนวิรุฬห์จรรยา ผมรู้สึกเหมือนอย่างว่า บิดาหรือมารดาบังเกิดเกล้าของผมได้จากไป ทำให้ผมเกิดความเสียใจและอาลัยอย่างหาที่เปรียบมิได้

อาจารย์ขุนวิรุฬห์จรรยาผู้ที่จากไปนี้ ผมเคยเรียกท่านสั้น ๆ จนติดปากว่าอาจารย์ขุน ซึ่งอาจารย์ขุนผู้นี้ เป็นที่รักเคารพ และนับถือของผมมาช้านาน ครอบครัวของผมมีความสัมพันธ์และสนิทสนมกับท่านมากจน กระทั่งคนทั่วไปเข้าใจเอาว่า ผมคงเป็นลูกศิษย์ลูกหาที่ท่านเคยสอนมาก่อน และผมก็มีความคิดหลงไปเช่นนั้นเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่ผมมิได้เคยเป็นศิษย์ในการเล่าเรียนของท่านมาก่อนเลย แต่ความเมตตาและความรักใคร่ที่ท่านให้กับผม ทำให้หลงไปอย่างกับว่าเป็นจริง ๆ

ความจริงแล้วบุตรของผม (นายประสบสันต์ ศิริจิตร) ต่างหากที่ เป็น ลูกศิษย์ ใน การ เล่าเรียน และ สั่งสอน ของท่าน ความเมตตาของท่านในการ ให้ วิชาความรู้ ต่อบุตร ของ ผม นั้น

อาจารย์ขุนได้ปลูกฝังและอบรมบ่มนิสสัยจนทำให้ บุตร ของผม ได้ถึงซึ่งความสำเร็จในวิชาความรู้ เป็นคนมีคุณธรรม มีความสามารถและมีอาชีพมั่นคงอยู่ขณะนี้ บุญคุณอันนี้ จึงทำให้ผมมีความรักและนับถือท่านมากยิ่งขึ้น ประกอบกับนายวรีย์ วิรุฬห์จรรยา บุตรคนหนึ่งของท่านอาจารย์ขุน เป็นเพื่อนนักเรียนเตรียม ปริญญา และ นักศึกษา แห่ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองรุ่นเดียวกัน จึงทำให้อาจารย์ขุนกับครอบครัวของผมมีความสนิทสนมรักใคร่กันมากยิ่งขึ้น การจากไปของอาจารย์ขุนอย่างไม่มีวันกลับครั้งนี้ จึงทำให้ผมและบุตรเศร้าสลดเสียใจและอาลัยอย่างสุดซึ้ง จึงขอกล่าวคำอาลัยเพื่อเป็นการแสดงกตัญญูกตเวที ณ โอกาสนี้ว่า "ขอให้ดวงวิญญานของท่านอาจารย์ขุน จงสู่สุขคติภพ เสวยสุขในสัมปรายภพตลอดกาลนานเทอญ"

ประสบสุข ศิริจิตร

ประสบสุข สำนักงานหนายความ กรุงเทพฯ

๑๘ มี.ค. ๑๙

จากลูก ๆ ถึงพ่อ

ขุน นางสร้างศักดิ์ไว้ เวียสยาม
วิรุฬห์ ราชหินนามงาม เงื่อนอ้าง
จรร โลงค่าเลอความ- ดีเคร่ง ครัดพ่อ
ยา จิตเนานิจค้าง ชื่อค้ำโลกา ฯ

แม้นเอารักของลูกลูกถักผูกคล้อง
เป็นเกราะป้องกันแกร่งและแข็งกล้า
ฉุดพ่อพ้นวนวัฏฏะมรณา
จักตั้งหน้าถักรักมิพักเลย

แม้แลกชีพช่วยให้พ่อได้อยู่
ลูกจักสู้ยอมทุกสิ่งไม่นิ่งเฉย
แต่ชีวิตอนิจจังอยู่ดังเคย
นิจจาเอ๋ยสุดจะเพรียกเรียกพ่อคืน

ภาพความหลังครั้งพ่อพะนอรัก
ยังสลักลึกล้ำแสนฉ่ำชื่น
เป็นความรักความหลังอยู่ยั่งยืน
แม้ฟ้ากลืนพ่อกลับมิลับรอย

เป็นทั้งพ่อเป็นทั้งพระเป็นประทีป
พ่อชุบชีพลูกทุกคนพ้นเศร้าสร้อย
พ่อยอมเหนื่อยสุดพรรณนามาไม่น้อย
จวบพ่อคล้อยคืนสวรรค์อันแสนไกล

ดอกไม้จันทน์เปื้อนน้ำตาประดาลูก
เหมือนใจถูกไฟโหมลวกโลมใกล้
ควันจากปล่องล่อยลอยคล้อยลับไป
อยากพบพ่อก็จะไม่ได้พบแล้ว !!

พ.ท. ประจวบ วิรุฬห์จรรยา
วรีย์ วิรุฬห์จรรยา
ปทุม วิรุฬห์จรรยา
วรรณศรี (วิรุฬห์จรรยา) อยู่สวัสดิ์

กมฺมุนา วตฺตติ โลโกติ ฯ

บัดนี้จะแสดงพระธรรมเทศนาพรรณนา พระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญาบารมี เพิ่มพูลกุศลบุญราศีส่วนธรรมสวนมัย แก่สาธุชนทั้งหลาย เนื่องในโอกาสที่อาตมภาพได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา และได้ศึกษาพระธรรมวินัยมาพอสมควรแก่สติปัญญาความสามารถ บัดนี้คุณโยมมีจิตศรัทธาปรารถนาจะฟังพระธรรมเทศนา เพื่อให้เกิดบุญกุศลยิ่ง ๆ ขึ้นไป จึงได้อาราธนาให้อาตมาแสดงธรรมในวันนี้ ต่อไปนี้จะได้นำธรรมกถามาแสดงพอสมควรแก่การเวลา หัวข้อธรรมที่จะแสดงในวันนี้ คือกัมมกถา ว่าด้วยเรื่องกรรม ฯ

คำว่า "กรรม" นั้นคืออะไร กรรมนั้นมีบทบาทเกี่ยวกับชีวิตของคนเราอย่างไร เราควรทำกรรมชนิดไหนอย่างไร เหล่านี้นับเป็นเรื่องที่เราควรศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อละเว้นในสิ่งที่ควรเว้น กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ ซึ่งจะเป็นเหตุนำความสุขความเจริญมาสู่ตน ฯ

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า ทุกคนที่เกิดมาล้วนปรารถนาความสุข เกลียดชังความทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ไม่มี

ใครต้องการความทุกข์เลย ขึ้นชื่อว่าความทุกข์แม้แต่ชื่อก็ไม่มีใครต้องการจะพึ่ง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ทุกคนก็ต้องประสพกับความทุกข์อยู่นั่นเอง ทั้งที่ไม่ต้องการมัน เรื่องชีวิตของคนเราเป็นอยู่เช่นนี้ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคตก็จักเป็นอยู่เช่นนี้

อันชีวิตของคนเรานั้น ย่อมเป็นไปต่าง ๆ กัน คือดีบ้าง ชั่วบ้าง เจริญบ้าง เสื่อมบ้าง สุขบ้าง ทุกข์บ้าง อย่างที่เราก็เห็นกันอยู่ทั่ว ๆ ไป บางคนเกิดมาก็พรั่งพร้อมสมบูรณ์ด้วยความสุขนานาประการทีเดียว แต่บางคนกับตรงกันข้ามเมื่อเกิดมามีแต่ความทุกข์ บางคนเกิดมามีความสุข แต่กลับตกทุกข์ได้ยากในภายหลังก็มี บางคนเกิดมามีความทุกข์แต่กลับมีความสุขในภายหลังก็มี บางคนเกิดมามีความสุขก็เป็นสุขอย่างนั้นตลอดชีวิต บางคนเกิดมามีความทุกข์ ก็ทุกข์ตลอดชีวิตก็มี ที่เป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นความแตกต่างของชีวิตคนเราไม่เหมือนกัน ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นอาจมีผู้ตอบหรืออธิบายได้ต่าง ๆ กัน แต่ในทางพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ว่า "**กมฺมํ สตฺเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณีตตาย** **กรรมย่อมจำแนกสัตว์** คือให้หรามและปรา-

ณีต" คือทรงสอนว่า ที่บุคคลแตกต่างกันนั้นเพราะกรรม กรรมที่บุคคลกระทำขึ้นนั้นแลทำให้คนเราแตกต่างกัน ดีบ้าง ทรามบ้าง มิใช่ใครอื่นเป็นผู้สร้างสรรหรือบันดาลให้ตนเอง เป็นผู้กระทำให้ตนเอง คนที่มั่งมีร่ำรวยมาแต่กำเนิด ภายหลังกลับยากจนลง ก็เพราะเขากระทำความชั่ว มัวเมาประมาทประกอบแต่อบายมุขทางแห่งความเสื่อม ไม่สร้างสมคุณงามความดีที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่และเจริญมากขึ้น หรือบางคนยากจนมาแต่กำเนิด แต่ภายหลังกลายเป็นคนร่ำรวย กอร์ปด้วยยศฐาบรรดาศักดิ์ ก็เพราะเขาละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี บางคนสุขสบายตั้งแต่เกิดมา ก็มีความสุขเช่นนั้นตลอดไป ก็เพราะเขาทำความดีไว้แต่ชาติปางก่อน และชาตินี้ก็ทำแต่ความดีไม่ทำความชั่วที่เรียกว่า อัตตสัมมาปณิธิ คือการตั้งตนไว้ชอบ การกระทำดีและการกระทำชั่วของแต่ละคนนี้แหละ จำแนกคนให้ต่างกันออกไป โลกเราจึงมีคนดี คนชั่ว ให้เห็นอย่างทุกวันนี้ ฯ

ที่กล่าวมานี้พอจะแสดงให้เห็นว่า กรรมคืออะไร ? กรรมไม่ใช่เทวดา มารพรหมที่ไหน ที่แท้กรรมก็คือการกระทำทุกอย่างของคนเรา เช่นการอ่านหนังสือ ดูภาพยนต์

การสนทนาปราศรัยกัน ตลอดจนการนึกคิดจะสร้างคุณความดีเช่นจะให้ทาน จะรักษาศีล จะฟังธรรมเป็นต้น รวมความการกระทำอะไรลงไปด้วยกายก็ตาม ด้วยวาจาก็ตาม เราเรียกการกระทำนั้นว่า "กรรม" ทั้งนั้น จำง่าย ๆ ว่า กรรมก็คือการทำ พูด คิด ถ้าเราทำ พูด คิดดี ก็เป็นกรรมดีที่เรียกว่าสุจริต แต่ถ้าเราทำพูดคิดในทางไม่ดี ก็เป็นกรรมชั่วที่เรียกว่าทุจริต พวกเราชาวบ้านบางคนยังเข้าใจผิดอยู่คือเข้าใจว่า กรรมหมายถึงการทำบาปหยาบช้าเพียงอย่างเดียว แต่ที่ถูกนั้น การกระทำทั้งดีทั้งชั่วก็เรียกว่ากรรมทั้งนั้น ฯ

คำว่ากรรมตามที่กล่าวมานั้น ความจริงยังห่างไป เป็นการชี้ความหมายของคำว่า กรรม ให้ ทราบ แต่ภาย นอก เท่านั้น ความจริงแล้วท่านถือว่า เจตนาเป็นกรรม ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **เจตนาหํ ภิกฺขเว กมฺมํ วทามิ**–ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่าเจตนาเป็นกรรม" หมายความว่าการกระทำที่จัดว่าเป็นกรรมนั้น จะ ต้อง มี เจตนา คือความตั้งใจด้วย หากกระทำอะไรลงไปโดยไม่ตั้งใจก็ ไม่จัดว่าเป็นกรรม ตัวอย่างในทางพระวินัย พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงยกเว้นภิกษุวิกลจริตคือภิกษุบ้า คือพระที่เป็นบ้าแม้จะล่วงละเมิด

สิกขาบท ก็ได้รับการยกเว้น คือไม่ต้องอาบัติโทษตลอดเวลาที่ตนเป็นบ้า ใครจะโจทก์หรือฟ้องร้องอะไรไม่ได้ ทั้งนี้เพราะถือว่าถ้าไม่มีเจตนาคือตั้งใจทำแล้ว การกระทำนั้นก็ไม่จัดเป็นกรรม คนที่ทะเลาะกันแล้วทำร้ายร่างกายกัน นั่นเป็นกรรมแท้ เพราะใจสั่งให้กระทำ เรียกว่ามีเจตนา

เกี่ยวกับเรื่องกรรมนี้ มีคำสอนไว้ว่า กรรมย่อมติดตามคนที่ทำกรรมไปตลอดเวลา ทั้งชาตินี้และชาติหน้า กรรมจะติดตามไปได้อย่างไร ข้อนี้ขอยกตัวอย่างดังนี้ ขอให้เรานึกถึงมะม่วง มะม่วงนี้แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ ต้นมะม่วง ผลมะม่วง, เมล็ดมะม่วง โดยอธิบายว่า ต้นมะม่วงดูดเอาปุ๋ยและน้ำขึ้นไปเลี้ยงผลมะม่วงทำให้เกิดเปลือก เกิดเนื้อ และในผลมะม่วงนั้นมีเมล็ดมะม่วงฝังอยู่ข้างใน เมล็ดมะม่วงนั้นแหละจะเป็นเชื้อที่จะไปเกิดเป็นต้นและผลต่อไปเมื่อต้นมะม่วงตายไป เนื้อก็จะถูกคนนำไปกิน ส่วนเมล็ดก็จะถูกนำไปปลูกงอกขึ้นเป็นต้น มีกิ่ง มีใบ ครั้นแล้วก็มีผล มีรส เช่นเดียวกับต้นเดิมทุกประการ ทั้งนี้ก็เพราะมันมีเชื้อเก่านั่นเอง คราวนี้เรามาดูตัวเราดูบ้าง คนเราก็แบ่งออกเป็น ๓ ชั้นเหมือนกัน คือ (๑) ทรัพย์สมบัติของเรา (๒) ร่างกายเรา (๓) จิตของเรา จะขอเปรียบเทียบกับต้นมะม่วงได้ดังนี้ :–

ทรัพย์ เปรียบได้กับต้นมะม่วง ฯ ร่างกาย เปรียบได้กับเนื้อมะม่วง จิตเปรียบได้กับเมล็ดมะม่วง

(๑) ต้นมะม่วง เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงผลมะม่วงแล้วก็ผุพังไป ทรัพย์สมบัติก็เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงร่างกายแล้วก็หมดสิ้นไป

(๒) เนื้อมะม่วง เป็นที่สะสมเชื้อให้เมล็ดมะม่วงแล้วก็เปื่อยเน่าไป ร่างกายก็เป็นเครื่องมือให้จิตได้สร้างสมกรรมแล้วก็ตายไป

(๓) เมล็ดมะม่วง รวบรวมเชื้อไว้แล้วก็งอกขึ้นอีก จิตก็เหมือนกัน รวบรวมเอากรรมที่ทำไว้เมื่อยังไม่ตาย ครั้นตายไปแล้ว กรรมนั้นก็จะไปก่อภพ ก่อชาติขึ้นอีก

จากข้อเปรียบเทียบนี้ จะเห็นว่า กรรมที่เราทำแล้วย่อมเข้าไปอยู่ในจิต เหมือนสีย้อมผ้าเข้าไปอยู่ในเนื้อผ้าฉะนั้น จากเรื่องที่ได้ยกมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า กรรมย่อมติดตามคนเราไปได้อย่างไร ส่วนการให้ผลของกรรมนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสสอนไว้แล้วว่า "**กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ–ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว**" ซึ่งก็หมายความว่า กรรมที่เราทำแล้วจะต้องให้ผลแก่ผู้ทำอย่างแน่นอน คือถ้าทำกรรมดี

ก็ได้รับผลดี ถ้าทำกรรมชั่วก็ได้รับผลชั่ว จะหลีกเลี่ยงการรับผลของกรรมนั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้

ข้อที่ควรศึกษาสำหรับกรรมตอนนี้ มีอยู่ ๓ ข้อ คือ

(๑) กำหนดเวลาที่กรรมจะให้ผล

(๒) ผลกรรมจะเกิดแก่ชีวิตในด้านใดบ้าง

(๓) กรรมชนิดใดจะให้ผลก่อนและหลัง

ก่อนอื่นจะต้องทราบก่อนว่า กรรมมีอยู่ ๓ หมวด หมวดละ ๔ เรื่อง รวมเป็น ๑๒ เรื่อง คือ

หมวด ก. กรรมให้ผลตามคราว เรียกย่อว่า คราวกรรม ได้แก่

(๑)	ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม	กรรมให้ผลในภพนี้
(๒)	อุปปัชชเวทนียกรรม	กรรมให้ผลในภพหน้า
(๓)	อปราปรเวทนียกรรม	กรรมให้ผลในภพต่อ ๆ ไป
(๔)	อโหสิกรรม	กรรมให้ผลเสร็จแล้ว

หมวด ข. กรรมให้ผลตามกิจ เรียกย่อว่า งานกรรม ได้แก่

(๕)	ชนกกรรม	กรรมแต่งให้เกิด
(๖)	อุปัตถัมภกกรรม	กรรมสนับสนุน
(๗)	อุปปีฬกกรรม	กรรมบีบคั้น
(๘)	อุปฆาตกรรม	กรรมตัดรอน

หมวด ค. กรรมให้ผลตามลำดับ เรียกย่อว่า แรงกรรรม ได้แก่

(๙)	ครุกรรม	กรรมหนัก
(๑๐)	พหุลกรรม	กรรมที่ทำจนชิน
(๑๑)	อาสันนกกรรม	กรรมเมื่อจวนเจียน
(๑๒)	กตัตตากรรม	กรรมสักแต่ว่าทำ

จะอธิบายถึงหมวด ก. คือกรรมให้ผลตามคราวซึ่งมีอยู่ ๔ อย่างนั้น หมายถึงกรรมให้ผล ๔ คราวคือ ให้ผลในชาตินี้–ให้ผลในชาติหน้า–ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป–หมดฤทธิ์แล้ว (ไม่ให้ผลอีกต่อไป) ความหมายของกรรมให้ผลตามคราวมีดังนี้

(๑) ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม–กรรมที่ให้ผลในภพนี้ คือให้ผลในภพที่ทำนี้เท่านั้น เช่นคนก่อกบฏต่อรัฐบาล ว่าตามโทษต้องถูกจองจำ แต่ถ้ารัฐบาลออกกฎหมายนิรโทษกรรมเสีย กรรมนั้นก็หมดอำนาจให้ผล กรรมอย่างนี้เรียกว่าทิฏฐธัมมเวทนียกรรม–กรรมให้ผลในปัจจุบัน ฯ

(๒) อุปปัชชเวทนีกรรม หมายถึงกรรมที่ให้ผลต่อเมื่อผู้ทำตายจากชาตินี้แล้วไปเกิดอีกชาติหนึ่ง ถ้ายังไม่ตายก็ไม่ให้ผล ยกตัวอย่างเช่นคนขี้โกรธ ชอบเบียดเบียนผู้อื่น

ซึ่งผลของกรรมทำให้เป็นคนขี้ริ้วขี้เหร่ มีร่างกายไม่สมประกอบพิกลพิการ กรรมนี้จะให้ผลเมื่อตัวตายไปแล้ว

(๓) อปราปรเวทนียกรรม คือกรรมที่ให้ผลในภพถัดจากชาติหน้าไป คือต่อจากชาติหน้าไปชาติโน้น ๆ ต้องรอเข้าคิวกันเพื่อให้ผลต่อ ๆ ไป

(๔) อโหสิกรรม หมายถึงกรรมที่หมดโอกาสให้ผลแล้ว คือไม่ให้ผลอีกแล้ว เช่นคน ๆ หนึ่งเรียนหนังสือเก่ง มีหวังแน่นอนว่าจะได้เป็นใหญ่เป็นโต แต่บังเอิญไปฆ่าคนตายต้องถูกจองจำตลอดชีวิต กรรมดีที่เรียนดี เรียนหนังสือเก่งนั้นก็หมดโอกาสที่จะได้เป็นใหญ่เป็นโต จัดเป็นอโหสิลรรม

หมวด ข. กรรมให้ผลตามกิจ (งานกรรม) นั้นมีอยู่ ๔ เรื่อง คือ -เรื่องเกี่ยวกับการเกิด-เรื่องเกี่ยวกับความเจริญ-เรื่องเกี่ยวกับความเสื่อม--เรื่องเกี่ยวกับการตัดรอน ใน ๔ เรื่องนั้น ถ้าจะสรุปแล้วมี ๒ สถาน คือ การเกิด การตาย กับความเจริญ และความเสื่อมของชีวิต มีอยู่ ๔ อย่างคือ

(๑) ชนกกรรม หมายถึงกรรมที่มีผลโดยตรงในการนำจิตเข้าสู่ภพใหม่ เช่นไปเกิดเป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ หมายความว่า การที่ใครจะไปเกิดเป็นอะไร แค่ไหน อย่างไร เป็นเรื่องของกรรมที่ตัวทำไว้

(๒) อุปัตถัมภกกรรม หมายถึงกรรมที่สนับสนุนการเกิด คือถ้าชนกกรรมทำให้เกิดในตระกูลดี อุปัตถัมภกกรรมก็เข้าสนับสนุนให้รุ่งเรือง แต่ถ้าชนกกรรมนำไปเกิดในตระกูลที่ไม่ดี อุปัตถัมภกกรรมก็หนุนไปข้างไม่ดี

(๓) อุปปีฬกกรรม กรรมนี้เรียกว่า กรรมฝ่ายค้านตลอดกาล คือ ถ้าชนกกรรม จะนำไปทางเจริญแล้วอุปปีฬกกรรม จะขวางไว้ไม่ให้เจริญ แต่ถ้าชนกกรรม จะนำไปในทางไม่ดี อุปปีฬกกรรมก็ช่วยทัดทานไว้อีก

(๔) อุปฆาตกรรม กรรมนี้มีหน้าที่ตัดรอน ไม่ใช่ขัดขวาง คือทำให้ผลของชนกกรรม และอุปัตถัมภกรรมต้องขาดตอนลงทีเดียว ดูแล้วก็คล้ายกับ อุปปีฬกกรรมนั่นเองแต่แรงกว่า เราจะเห็นตัวอย่างบ่อย ๆ เกี่ยวกับคนที่ชะตาสูงแต่กลับต้องสิ้นชีวิตลงอย่างกระทันหัน หรือคนที่จนกรอบแทบเอาตัวไม่รอดอยู่แล้ว แต่กลับถูกล๊อตเตอรี่ กลายเป็นมหาเศรษฐี นี่ก็คือผลของอุปฆาตกรรม ฯ

หมวด ค. กรรมให้ผลตามลำดับ หรือเรียกว่า แรงกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ อย่างเช่นเดียวกัน คือ

(๑) ครุกรรม กรรมหนักที่สุด (๒) พหุลกรรม กรรมที่ทำจนชิน หนักรองลงมาจาก ครุกรรม (๓) อาสันน-

กรรม กรรมเมื่อจวนเจียน หนักรองลงมาจากพหุลกรรม (๔) กตัตตากรรม กรรมสักแต่ว่าทำ เป็นกรรมที่เบาที่สุด กรรมทั้ง ๔ นี้จะให้ผลเสมอ การให้ผลนั้น กรรมหนักกว่าจะต้องให้ผลก่อน ตัวอย่างเช่นเราไปช่วยคนให้พ้นทุกข์ทรมาน แต่ต่อมาอีกสักเล็กน้อยไปฆ่าเขาตาย เช่นนี้ กรรมที่ฆ่าคนตาย จะมาให้ผลก่อน ถ้าจะเปรียบเทียบก็คล้ายกับเราโปรยก้อนดิน กระดาษ สำลี เศษไม้ ลงมาจากที่สูง สิ่งใดที่หนักมาก แม้จะโปรยทีหลังก็จะถึงดินก่อน ในกรรม ๔ อย่างนั้น มีอธิบายดังนี้

(๑) ครุกรรม เป็นกรรมที่หนักที่สุด มีทั้งกรรมดีกรรมชั่ว คือหนักข้างดีก็มี หนักข้างชั่วก็มี กรรมหนักข้างดีได้แก่ สมาบัติ ๘ คนที่สามารถทำจิตให้เป็นสมาธิได้จนกระทั่งได้รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ กรรมหนักที่สุดฝ่ายบาปได้แก่อนันตริยกรรม ๕ อย่าง คือ มาตุฆาต–ฆ่ามารดา ๑ ปิตุฆาต–ฆ่าบิดา ๑ อรหันตฆาต–ฆ่าพระอรหันต์ ๑ โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตห้อขึ้น ๑ สังฆเภท - ทำให้สงฆ์แตกกัน ๑

(๒) พหุลกรรม–กรรมนี้ได้แก่กรรมที่ทำจนชินจนติดนิสัยในทางดี เช่นให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม ไหว้พระ

สวดมนต์เป็นประจำ ฯ ส่วนในทางชั่ว เช่น โกหกเป็นนิสัย ถ้าสิ้นชีวิตไป เมื่อไม่มีครุกรรม (กรรมหนัก) เลย พหุลกรรมนี้ก็จะให้ผลก่อน ฯ

(๓) อาสันนกรรม ได้แก่กรรมที่ทำเมื่อจวนเจียนใกล้จะตาย การที่เรามีประเพณีทำบุญให้คนเจ็บหนักเช่นบิดามารดากำลังป่วยหนัก ลูกหลานพากันนิมนต์พระมาให้บิดามารดาสมาทานศีลบ้าง ถวายสังฆทานบ้างนั้นก็เพื่อให้ท่านได้สร้างอาสันนกรรมนี่เอง แม้การบอก "อรหํ" ให้คนจวนจะสิ้นใจได้กล่าวนั้นก็เพื่อให้เขาทำกรรมครั้งสุดท้าย ก็นับอยู่ในกรรมนี้เหมือนกัน ถ้าไม่มีครุกรรม และพหุลกรรม อาสันนกรรมนี้จะให้ผลก่อน

(๕) กตัตตากรรม หมายถึงกรรมที่สักแต่ว่าทำ คือพอดีพอร้าย ทำดีก็ไม่ได้ทำให้ดีแท้ เช่น คนรับศีล ก็รับไปอย่างนั้นเอง เห็นเขากราบพระก็กราบบ้าง นี่เป็นตัวอย่างข้างดี ส่วนข้างเสียก็เช่นเดียวกัน เห็นเพื่อนเขาทำชั่ว ก็ไปกับเขาบ้าง หรือเป็นเพียงตัวประกอบ ไม่ได้ตั้งใจจะก่อกรรมทำบาปอย่างจริงจัง กรรมข้อนี้เป็นกรรมที่เบาที่สุด ถ้าไม่มีกรรมทั้ง ๓ อย่างข้างต้นแล้ว กตัตตากรรมนี้จะให้ผล ฉะนั้นกรรม ๔ นี้จะเห็นได้ว่าแตกต่างกันอย่างไร บางทีกรรมที่ทำ

ก่อน อาจจะยังไม่ให้ผล เพราะมีกรรมหนักกว่าซึ่งแม้จะทำที หลัง ก็ชิงให้ผลก่อน สรุปแล้วเป็นอันว่าการที่กรรมจะให้ผล แก่ผู้ทำ จะต้องเป็นไปตามหลักทั้ง ๓ คือตามคราวของกรรม -ตามงานของกรรม-ตามแรงของกรรม

ตามที่แสดงมานี้ ชี้ให้เห็นว่า กรรม คือการกระทำ ทั้งมนุษย์และสัตว์ย่อมเป็นไปตามกรรม กรรมย่อมจำแนกคน ให้แตกต่างกันไป ดีบ้าง เลวบ้าง เจริญบ้าง เสื่อมบ้าง กรรมย่อมให้ผลเสมอ ดังนั้นจึงไม่ควรท้อใจว่าทำดีแล้วไม่ได้ดี อันที่จริงกรรมที่บุคคลกระทำลงไปแต่ละครั้งนั้น ย่อมให้ผล แก่ผู้กระทำ เว้นแต่ว่าเราไม่สังเกตเห็น เช่นคนกระทำความ ผิด แม้จะไม่มีใครรู้ ใครเห็น หรือเจ้าหน้าที่ยังจับตัวไปลง โทษยังไม่ได้ แต่ตัวผู้ทำเองก็รู้อยู่แล้วจึงเดือดร้อนใจ ความ เดือดร้อนใจนั่นเองเป็นผลของความชั่ว เพราะเกรงกลัวว่าตน จะต้องถูกจับตัวได้ ต้องคอยหลบคอยหลีก ไม่เป็นอันกินอัน นอนโดยปกติสุข ส่วนผู้กระทำความดี แม้จะไม่มีคนรู้คนเห็น ตนเองก็รู้ เมื่อระลึกนึกถึงครั้งใด ก็ได้ความสุขและ ปลาบปลื้มใจเมื่อนั้น

อันกรรมการกระทำของคนเรานั้น เมื่อสรุปลงคงมีอยู่ ๒ อย่าง คือ ทำดีเรียกว่ากุศลกรรมทำชั่วเรียกว่าอกุศลกรรม ทำดีย่อมให้ผลดี ทำชั่วย่อมให้ผลชั่ว ผู้ทำความชั่วย่อมพาตัวให้ต่ำทราม ก่อความยุ่งยากให้กับตนเอง ตลอดจนส่วนรวม เพราะฉะนั้นผู้หวังความสุขความเจริญแก่ตน จึงควรละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี ความดีที่บุคคลประพฤติดีแล้วย่อมนำความสุขมาให้ คนที่ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า ในที่ทุกสถานตลอดกาลทุกเมื่อ ที่เป็นเช่นนี้ก็เป็นไปตามกรรมคือการกระทำของแต่ละคนที่ได้กระทำไว้ สมตามนัยพุทธภาษิตที่ยกไว้ ณ เบื้องต้นว่า "**กมฺมุนา วตฺตตี โลโก – สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม**" ดังนี้ ฯ

ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนานี้ อาตมาภาพขอตั้งจิตอธิษฐานขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และอำนาจบุญกุศลอันเกิดจากการบรรพชาอุปสมบทก็ดี และบุญกุศลอันเกิดจากการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอันเป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาก็ดี จงรวมเป็นพลวปัจจัยบันดาลให้คุณโยมยายทั้งสองผู้ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเป็นทุกข์จงพ้นทุกข์ เมื่อเป็นสุขของจงเป็นสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปในสัมปราย

ภพ และขอให้คุณโยมบิดามารดา อุปัฏฐายิกา ตลอดจนผู้มีพระคุณจงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญกุศล อันเกิดจากการบรรพชาอุปสมบทของอาตมาครั้งนี้โดยทั่วกัน และขอจงเป็นผู้เจริญด้วยจตุรพิธพร คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ จงทุกประการ พระธรรมเทศนาในกัมมกถา มีอรรถาธิบายดังแสดงมา เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

เทศนากัณฑ์นี้ แสดงโดยพระ วิรุฬโห (พันโทประจวบ วิรุฬห์จรรยา) เมื่อครั้งอุปสมบท ณ วัดเบญจมบพิตร พ.ศ. ๒๕๐๕

พ่อ

"ใดใดในโลกล้วนอนิจจํ"

ความตายเป็นสิ่งที่ทุกคนรู้ว่ามันไม่แน่นอน และทุกคนก็กลัวและเกลียดคำว่า "ตาย" เพราะมันเป็นสิ่งที่พรากคนที่เรารักไปจากเรา

ความเศร้าสลดใจครั้งแรกที่ใหญ่หลวงที่สุดในชีวิต ของลูกก็คือการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของพ่อ พ่อจากไปอย่างสงบ เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๘ เวลา ๐๙.๑๐ น. พ่อเป็นบุคคลที่ควรสรรเสริญ เพราะพ่อได้ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมไว้มากมาย รวมทั้งพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีด้วย พ่ออบรมสั่งสอนลูกทุกคนให้เป็นคนดี พ่อรักและหมั่นคอยเอาใจใส่ลูกทุกคน ในยามที่ลูกกลับจากโรงเรียน พ่อก็จะนั่งรอการกลับของลูกอย่างห่วงใย เมื่อลูกกลับมาแล้วพ่อก็จะดีใจอย่างเห็นได้ชัด ทักทายด้วยน้ำเสียงอันแจ่มใส พร้อมทั้งบอกให้ลูกไปรับประทานขนม เมื่อถึงเวลารับประทานข้าวคุณพ่อก็จะเรียกให้มารับประทานด้วยน้ำเสียงอันปรานี แต่พ่อจ๋า....ต่อจากนี้จะไม่มีเสียงพ่อคอยเรียก ไม่มีพ่อมานั่งคอยการกลับ

ของลูก และลูกไม่มีโอกาสเรียกคำว่า "พ่อจ๋า" อีกต่อไป เมื่อวันนั้นลูกกลับจากโรงเรียนมาถึงบ้าน ไม่เห็นพ่อไม่เห็นใครเลย ลูกก็ใจหายวูบ เพราะว่าพ่อเดินไปไหนไม่ได้ ครั้นรู้ว่าพ่อป่วยอยู่โรงพยาบาล ตอนเย็นลูกไปเยี่ยม เมื่อเห็นพ่อนอนอยู่บนเตียงต้องมีเครื่องช่วยต่าง ๆ และพูดไม่ได้ มันทรมานใจลูกจนต้องร้องไห้ ลูกไม่คิดเลยว่าในการป่วยครั้งนั้น จะเป็นการไปอย่างไม่มีวันกลับ ลูกคิดว่าคุณพ่อคงจะกลับมาเป็นมิ่งขวัญให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก ๆ ต่อไป

ด้วยเดชะผลแห่งความดีและกุศลผลบุญทั้งหมดที่พ่อได้บำเพ็ญทำไว้ ตลอดจนกุศลกรรมที่บรรดาลูก ๆ ได้ตั้งบำเพ็ญอุทิศให้แก่คุณพ่อ จงเป็นปัจจัยให้ดวงวิญญาณของพ่อสุดที่รักและเคารพของลูก จงประสบสันติสุขในภพหน้า สมดังเจตจำนงของพวก ลูก ๆ ที่ยังยึดมั่นในความ กตัญญู กตเวที แด่พ่อด้วยเทอญ.

จากลูกของพ่อ
อัญชลี วิรุฬห์ธรรยา
มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ห้อง ๑
โรงเรียนสายน้ำผึ้ง

แด่พ่อ

ยี่สิบเก้ากันยาพาพ่อจาก
น้ำตาพรากวิปโยคสุดโศกศัลย์
อาวรณ์ท่านอาลัยรักเหลือรำพัน
สุดจะกลั้นความเศร้าเหงาดวงใจ

ต่อแต่นี้ไม่มีคุณพ่ออยู่
คอยเป็นผู้ชี้ทางสว่างไสว
ไม่มีพ่ออยู่ด้วยคอยอวยชัย
ยามลูกไปพากเพียรเรียนวิชา

แม้ยามเย็นใกล้เวลาลูกจะกลับ
คุณพ่อนับนาทีแลชะแง้หา
โอ้บัดนี้ลูกจะได้ใครนำพา
แทบชีวาลูกนี้จักขาดรอด

นับแต่นี้ต่อไปจะไม่พบ
กับความอบอุ่นใจคล้ายดังก่อน
มีแต่ความอ้างว้างแสนอาวรณ์
ยามทุกข์ร้อนใครจะเฝ้าประโลมใจ

ขอตั้งจิตอธิษฐานบนบานสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งในสกลช่วยดลให้
ดวงวิญญาณบริสุทธิ์ "คุณพ่อ" ไซร้
สถิตย์ในสุคติภพสบสุข....เทอญ

อุไรวรรณ วิรุฬห์อรรยา
คณะศิลปศาสตร์ ปีที่ ๑
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาลัยพ่อ

ทั้ง ๆ ที่ได้เตรียมใจไว้ก่อนแล้วว่า พ่อจะต้องจากลูกไป แต่พอถึงวันนั้นเข้าจริง ๆ ลูกก็ไม่อาจระงับความเศร้าสลดใจได้ เพราะลูกไม่คิดเลยว่าพ่อจะจากลูกไปเร็วถึงเพียงนี้ ลูกยังจำภาพที่พ่อกำลังจะจากลูกไปได้อย่างไม่มีวันลืมเลือน

ด้วยแรงศรัทธาต่าง ๆ และ ภารกิจ อันควร แก่การสรรเสริญที่พ่อได้ปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานในชีวิตของพ่อ และการกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นความดีของลูก ๆ ที่ได้ กระทำไว้จงส่งผลให้พ่อไปสู่สุขคติภพด้วยเทอญ

จากลูก

ร.ต.ท. ณัฐชัย วิรุฬห์ธรรยา

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ขุนวิรุฬห์จรรยา

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๑๙

เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณท่านที่เคารพ ที่กรุณามาเยี่ยมระหว่างป่วย มารดน้ำศพ มาฟังสวดพระอภิธรรม และมาเป็นเกียรติในวันบรรจุศพ ตลอดจนพระราชทานเพลิงศพในวันนี้

เจ้าภาพ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ
3/18 ถนนจรัลสนิทวงศ์ บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
นายสุวรรณ งามขำ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา